

dubl.

Prvo letno poročilo
Kranjskega
ustanovnega zavoda za gluhoneme
v Ljubljani.

Objavilo vodstvo zavoda.

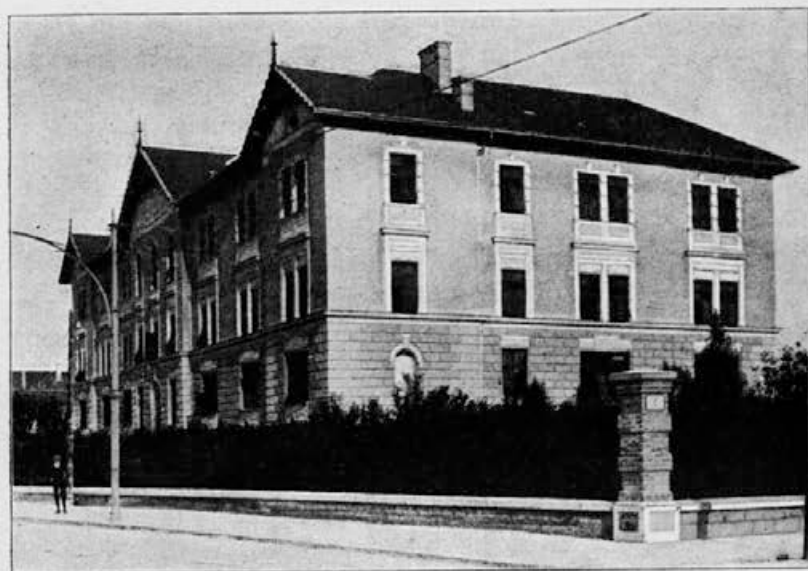

Ljubljana 1907.

Natisnila Ig. pl. Kleinmayr et Fed. Bamberg.

Prvo letno poročilo
Kranjskega
ustanovnega zavoda za gluhoneme
v Ljubljani.

Objavilo vodstvo zavoda.

Ljubljana 1907.

Ustanovitelji zavoda.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme se vzdržuje iz ustanov; zato naj se omenijo po kronološkem redu oni, ki so pripomogli z volili, da se je ustanovil. Ti so:

1.) **Frančišek Holdheim.** Pod tem pseudonimom je vložil z ustanovnim pismom dd. v Ljubljani 4. junija 1830. l. prelat in stolni kantor Frančišek Schmid 8 delnic c. kr. avstrijske nacionalne banke pri c. kr. ilirskem guberniju, z namenom, da bi se začeli vzgajati gluhonemi otroci iz Kranjskega in Koroškega. S pritrdilom ministrskega sveta in z obvestilom c. kr. ministristva za bogočastje in nauk z dne 3. julija 1850. l., št. 4260, se je razdelil ustanovni zaklad Frančiška Holdheima med obe kronovini Koroško in Kranjsko, pri čemer je dobilo Kranjsko bančnih delnic in obligacij v znesku 5929 gold. 49 $\frac{1}{4}$ kr. in končni blagajniški ostanek v znesku 113 gold. 88 $\frac{3}{4}$ kr. Pozneje so se priklopila Frančiška Holdheima ustanovi tudi pod zaporednimi številkami 2, 3 in 5 označena volila in se z njo upravljajo.

2.) **Jožef Skušek**, župni kapelan v Železnikih, je volil z odstopnim in ustanovnim pismom, ki se nahaja pri gubernialnem aktu št. 684 ex 1831, 952 gold. 26 kr. za ustanovitev zavoda za gluhoneme in slepce z datumom v Železnikih, 15. oktobra 1830. l.

3.) **Benjamin Jelovšek pl. Fichtenau**, upokojeni stotnik, ki je umrl v Novem mestu 8. marca 1839. l., je volil v svoji oporoki z dne 9. julija 1836. l. eno obligacijo za 400 gold., in sicer polovico za ustanovitev zavoda za gluhoneme in polovico za ustanovitev zavoda za slepce na Kranjskem. S pritrdilom izvrševaljice oporoke, gospe H. Jelovšek, se je razdelila glav-

nica tako, da se je priklopil znesek 200 gold. Holdheimovemu ustanovnemu zakladu za gluhoneme in 200 gold. ilirskemu ustanovnemu zakladu za slepce.

4.) **Anton Alojzij Wolf**, ki je bil od leta 1824. do 1859. knezoškof ljubljanski, rojen v Idriji 14. junija 1782. l., umrl v Ljubljani 7. februarja 1859. l., je volil v svoji oporoki z dne 17. avgusta 1858. l. 8 državnih zadolžnic, skupaj 8000 gold., za zavod za gluhoneme, ki bi se morda ustanovil v Ljubljani, ter odredil, da se ne smejo porabljeni letne obresti, dokler se ne ustanovi zavod, ampak, da se morajo kapitalizirati temu v korist. Ako pa ne bi kazalo, da se kdaj ustanovi takšen zavod v Ljubljani, naj se razdeli voljeni kapital po komisiji ubožnih zavodov revnim sirotam v Ljubljani, toda ne tujim.

5.) **Francišek Ser. Dafner**, duhovnik in dunajski meščan, ki je umrl na Dunaju leta 1861., je volil v oporoki z dne 5. aprila 1861. l. — 3000 gold. v 5 %nih obligacijah nacionalnega posojila za zavod za gluhoneme v Ljubljani.

6.) **Ignacij Holzapfel**, dekan v Ribnici, rojen v Trziču 15. julija 1799. l., umrl 21. januarja 1868. l., je volil v svoji oporoki z dne 1. septembra 1862. l., potem ko je odredil več legatov, vse svoje premoženje — „zavodu za gluhoneme, ki se ima ustanoviti na Kranjskem“. — Pri zapuščinski razpravi se je pokazala čista zapuščina v znesku 52.962 gold. 37 kr. in se je prisodila po okrajnem sodišču v Ribnici dne 22. decembra 1878. l., št. 9218, zavodu za gluhoneme, ki se ima ustanoviti. Z ustanovo Ignacija Holzapfela se je sezidala in opravila gluho-nemnica, kakor je to napisano na spominski plošči v veži imenovanega zavoda. Mestna občina ljubljanska je imenovala cesto, ki je na severni vrtni strani zavoda, po umrlem ustanovniku Holzapfelnovo cesto.

7.) **Franciška grofica Stubenberg**, roj. **Aichholzer**, vdova po c. kr. komorniku in gubernialnem svetniku, ki je bila rojena 29. februarja 1796. l. in je umrla v Ljubljani 3. marca 1868. l., je bila posestnica fužin Mülnern pri Beljaku in je bila bržkone tudi tam rojena. Volila je v oporoki z dne 23. novembra 1866. l. — 4000 gold. v obligacijah za zavod za gluhoneme, ki se ima

ustanoviti v Ljubljani. Odredila pa je, da naj se uporabljajo obresti tega kapitala za vzdrževanje dveh gluhtonemih dečkov in dveh gluhtonemih deklic iz Kranjskega na gluhtonemnici v Gorici, dokler se ne osnuje takšen zavod v Ljubljani.

Kako je nastal zavod.

Dokler se ni zgradil zavod v Ljubljani, so se uporabljali dohodki, ki so se dobivali iz ustanov za gluhtoneme, da so se vzgajali otroci iz Kranjskega na vnanjih zavodih, zlasti v Lincu.

Dasi smo morali biti hvaležni za gostoljubni sprejem takšnih otrok na zavodih tujih dežel, vendar so se otroci s tem odtuževali svojcem, zlasti tedaj, če so se izobraževali v nemškem jeziku, a so bili iz slovenskih družin. V tem oziru se je nekoliko izboljšalo deloma s tem, da je otvorila kongregacija ubogih šolskih sester de Notre Dame v Št. Mihelu pri Novem mestu v zadnjem desetletju preteklega stoletja na tamošnji dekliški ljudski šoli oddelek za gluhtoneme deklice; dečki pa so se morali še vedno vzgajati na zavodih z nemškim učnim jezikom, ali pa so morali biti brez vsakega šolskega pouka.

Učna uprava je bila mnenja, preden se je izdala šolska novela z dne 2. maja 1883. l., d. z. l., št. 53, da velja zakonita občna šolska dolžnost tudi za nepopolnočutne otroke (razpis c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 6. julija 1881. l., št. 6464). V § 59. novele k državnemu ljudskošolskemu zakonu se je to mnenje označilo tako, da ima deželno zakonodajstvo dolžnost skrbeti za ustanavljanje deželi potrebnih šol in zavodov tudi za nepopolnočutne otroke. Vsled tega je deželni šolski svet 1889. l. natančno poizvedoval, koliko gluhtonemih in slepih, za pouk sposobnih otrok v šoloobvezni dobi, je v deželi, in se je dognalo, da je 128 gluhtonemih in 25 slepih.

V naslednjih letih sta se sporazumeli deželno zastopstvo in državna uprava, da se mora nekaj ukreniti za uravnanje vzgoje kranjskih nepopolnočutnih otrok, in da se to tudi lahko zgodi s pomočjo ustanovnih sredstev, ki so na razpolago.

28. marca 1893. l. se je sešla anketa, ki ji je predsedoval deželni glavar, in ki so pri njej posredovali strokovnjaki v pouku gluhonemih in slepcev. Tu se je vsestransko pripoznala potreba, da se ustanovi zavod za nepopolnočutne otroke (za gluhoneme in slepe) in se je natančno razpravljalo 23 vprašanj, ki se dotikajo ustanovitve takšnih zavodov.

V zasedanjih deželnega zbora od 1893. do 1895. leta so se vsestransko posvetovali o ustanovitvi zavoda za gluhoneme in slepe otroke. Tu je pa nastalo nesporazumljenje med deželnim zastopstvom in med državno učno upravo. Deželno zastopstvo je zahtevalo, da bi bil to deželni zavod, državna uprava pa, da bi bil od dežele podpiran ustanovni zavod. Glede vprašanja, za koliko gojencev naj bi se zavod zgradil, je nastalo zopet novo nesporazumljenje, in sicer najprej v deželnem zastopstvu samem, kjer je zahtevala ena frakcija, da se ne nastanijo v bodočem zavodu gluhoneme deklice, ampak, da se puste v St. Mihelu pri Novem mestu, potem pa tudi med deželnim zastopstvom in vlado glede vprašanja, ali naj se uredi zavod samo za one, ki imajo na Kranjskem domovinsko pravico, ali vobče za vse na Kranjskem bivajoče gluhoneme otroke.

Razen tega je pomišljala vlada, ali naj bi se združili gluhonemi in slepi otroci v enem zavodu, deželno zastopstvo pa o višini režijskih prispevkov, ki naj bi jih dajala dežela. Glede tega se je računalo, da bi morala dežela plačevati iz normalnega šolskega zaklada učiteljske plače in razen tega tudi še 24.000 K letnih režijskih prispevkov, ako bi se ustanovil skupen zavod (za gluhoneme in slepe otroke), ki bi se v njem oskrbovali vsi pouka zmožni takšni otroci.

Ta nesporazumljenja in ti pomisleki so bržkone prisilili deželno zastopstvo, da se je začela ta zadeva zavlačevati pri nadaljnjih posvetovanjih. Državna uprava je vsled tega tudi mislila, da se mora prilagoditi takšnemu odlašajočemu obravnavanju glede osnove in ustanovitve zavoda za slepce; saj je število slepih, pouka sposobnih otrok na Kranjskem majhno (po poizvedbah deželnega šolskega sveta iz 1889. l. se jih je izkazalo 25) in se vsi lahko oddajo na vnanje zavode. Ustanovitev samostojnega zavoda za slepce se je zdela nemogoča

z ozirom na imetje iz ustanov, ki je znašalo 194.320 K. Glede združenja vzgajališča za slepe otroke z onim za gluhoneme, kakor ga je zasnovalo deželno zastopstvo, pa se je uvidelo, da ne bi ustrezalo svojemu namenu.

Nasprotno pa se je dognalo glede ustanovitve vzgajališča za gluhoneme, da bi imetje iz ustanov zadoščalo za ustanovitev in vzdrževanje zavoda, ki bi bilo v njem 50 do 60 internistov, ter da se ne sme več odlašati z otvoritvijo takšnega zavoda, ker so začeli otroke iz Kranjskega odklanjati na vnanjih zavodih zaradi prenapolnjenja z domačimi otroci. Pa takšno zavlačevanje bi tudi ne bilo varno, ker bi se porabili in razbili dohodki iz ustanov za gluhoneme v prid šolam za silo in za razne male podpore, ne da bi se s tem ugodilo intencijam ustanovnikov.

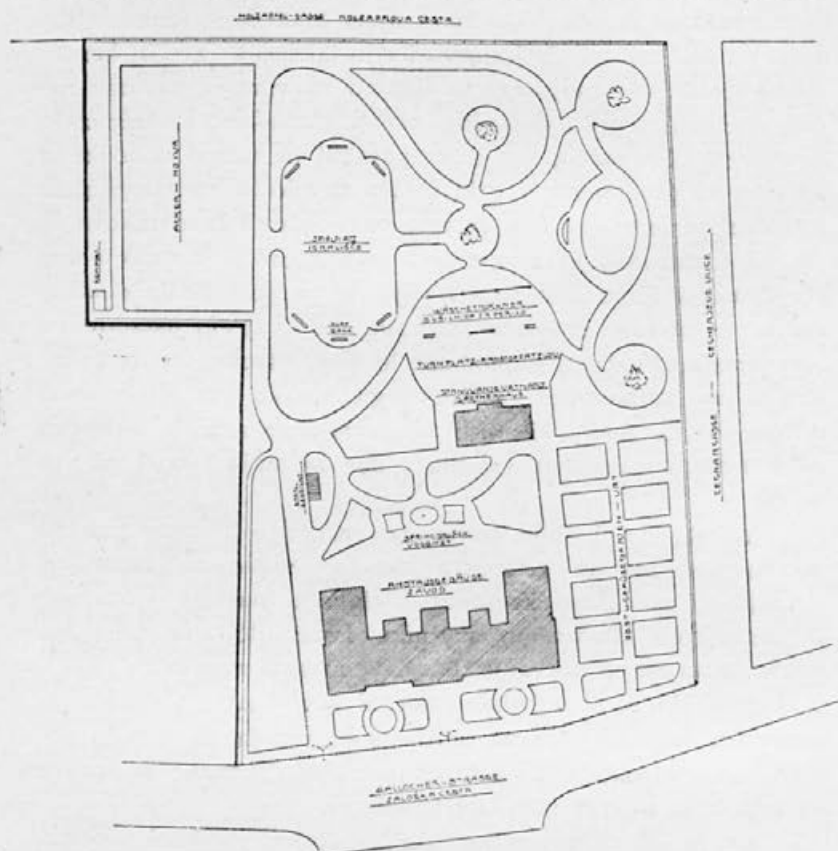
Z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 20. januarija 1895. l., št. 29.762/1894, se je pooblastila deželna vlada, da prekine z deželo razprave, ki se tičejo ustanovitve združenega zavoda za gluhoneme in slepe otroke, ter da začne misliti na ustanovitev ustanovnega zavoda za gluhoneme otroke obojega spola, ki naj bi bil privatnega značaja z ozirom na § 2. državnošolskega zakona z dne 14. maja 1869. l., d. z. l. št. 62.

Vsled tega je bilo poverjeno sestavljanje programa za ustanovitev zavoda referentu deželne vlade za ustanove, sedanjemu dvornemu svetniku Ludoviku markiju Gozani-ju in sedanjemu stavbnemu svetniku Ivanu Böltz-u. Oba sta potovala zaradi proučevanja te zadeve meseca novembra 1898. l. v Zagreb, da bi si ogledala ondotni zavod za gluhoneme in delavnice ondotne državne obrtne šole, ter da bi se tako posvetovala s strokovnjaki o programu glede zgradbe in oprave zavoda, ki se ima ustanoviti v Ljubljani.

Ko je bil 14. novembra 1898. l. kupljen stavbeni prostor, je izdelal stavbeni svetnik Böltz stavbeni načrt, ki ga je odobril deželni zdravstveni svet za Kranjsko in potrdila deželna vlada, na kar se je oddala stavba v zgradbo 28. maja 1899. l.

Poslopje zavoda in vrt.

Stavbišče, ki se je na njem zgradilo glavno poslopje in hiša za vrtnarja, se nahaja na vzhodnem delu Ljubljane. Na severju meji na Holzapfelnovo cesto, na vzhodu na Cegnarjeve ulice,

na jugu na Zaloško cesto, na zahodu ga loči od sosednjih zemljišč zidana ograja. Ploščina vsega prostora meri 14.696 kvadratnih metrov. Ob južnem delu stavbišča se dviga dvanadstropno glavno poslopje z glavno fronto proti Zaloški cesti (h. št. 5). Pred glavno fronto je vrtič, zraven vzhodnega dela sadni, zraven zahodnega zelenjadni vrt z drevesnico. Na zadnji

strani poslopja je prostorno dvorišče in na njem nasad z vodom-
metom. Ob dvorišču je pritlična hiša za vrtnarja z dvema
lepima stanovanjema (za vrtnarja in šolskega slugo). Za to
hišo je poletni telovadni prostor s stalnimi pripravami za telo-
vadbo in igrišče. V severozahodnem kotu je večja njiva za
zelenjad, ostali del prostora ima podobo parka.

Zavod je internat, ki se v njem lahko nastani do 70 učen-
cev. Glavna fronta poslopja je dolga 49·50 metra, stranska
dolžina 23·20 metra. Poslopje ima renesančne fasade s slemeni
in strešnimi pomoli, ki imajo obile lesene okraske, in s streho,
krito s črno impregniranimi zarezanimi strešniki, kar napravlja
prav ugoden vtisk.

Na pročelju je tudi ime zavoda: „Ustanovni zavod za
gluhoneme — Taubstummen-Stiftungs-Anstalt“ z letnico 1900
(otvoritveno leto zavoda). Kadar stopimo v poslopje, nas pri-
jetno iznenadi preprosta in vendar v okusnem slogu izdelana
veža, ki veže glavni vhod s hodnikom in stopnicami.

V veži sta marmornati plošči s slovenskim in nemškim
napisom. Slovenski napis se glasi:

ZGRAJENO
ZA SLAVNEGA VLADANJA
NJEGOVEGA C. IN KR. APOSTOLSKEGA
VELIČANSTVA CESARJA
FRANCA JOZEFA I.
IZ IMOVINE
USTANOVE IGNACIJA HOLZAPFELNA
PO NAČRTIH
C. KR. NADINZENIRJA JAN. BÜLTZA
IN POD NJEGOVIM VODSTVOM.

PRIČETO 1899.

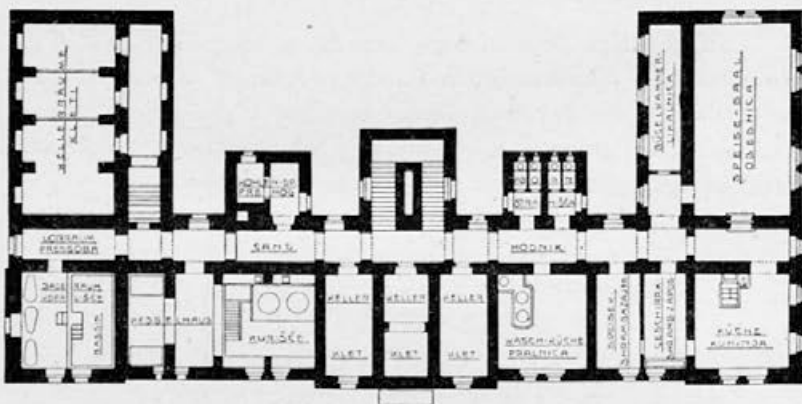
DODELANO 1900.

Poslopje ima podpritličje, pritličje in dve nadstropji. Dvo-
delne kamenite stopnice vežejo poedine dele med seboj. Pod-
pritličje je visoko tri metre, ostali deli 3·60 metra.

Podpritličje.

Na severnozahodni strani njegovi je obednica, ki se nanjo naslanja velika kuhinja s shrambo za posodo in s shrambo za jedila; ob strani so zaporedoma: pralnica, dve kleti za živila in prostor, kjer se nahaja naprava za parno centralno kurjavo. Zraven tega prostora je kopalnica z velikim basenom in s tremi poedinimi kositrastimi kadmi za mrzlo, gorko in pršno kopel. Na zahodni strani so niže ležeče kleti. Zraven obednice je odločen del hodnika za likalnico in zraven kopalnice prostor,

KELLERGEBOSS ≡ PODPRITLIČJE.

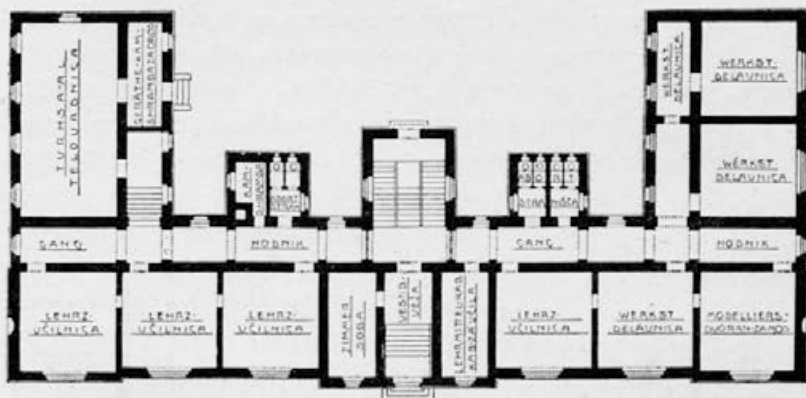

kjer se slačijo in oblačijo oni, ki porabljajo kopel. Vsi gospodarstveni prostori in hodniki imajo tla iz terasze. Stranišča so ob hodniku, in sicer na severni strani. Stropi kleti in vseh hodnikov so obokani.

Pritličje.

Na njegovi južni strani je v pročelju šest šolskih sob, oziroma delavnic, kabinet za učila in soba za vratarja. Na vzhodni strani sta tudi dve učilnici, oziroma delavnici, in en kabinet, na zahodni strani je prostorna telovadnica, ki se rabi tudi za slavnosti in meri 74 kvadratnih metrov v ploščini ter pet metrov v višino. Zraven je shramba za telovadno orodje. Učilnice, oziroma delavnice, so kvadrati s stranico, ki meri

ERDGESCHOSS III PRITLIČJE.

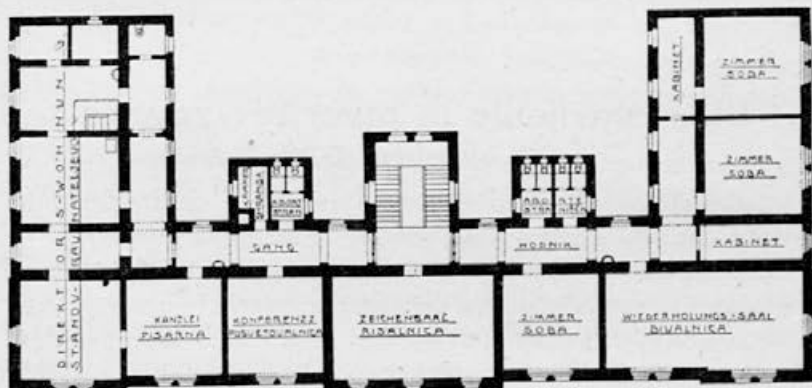
šest metrov. Vse učilnice in sobe za stanovanja imajo tla iz hrastovih deščic. Stropi so iz lesenih štukadiranih brun.

Dvoje ločenih prostorov za stranišča je ob hodniku na severni strani.

Prvo nadstropje.

V prvem nadstropju so na vzhodni strani stanovišča za služinčad, zraven njih na pročelju bivalnica, soba za učitelja, risalnica, posvetovalnica, ki je hkratu knjižnica, in ravnateljeva pisarna. Na zahodni strani je ravnateljevo stanovanje.

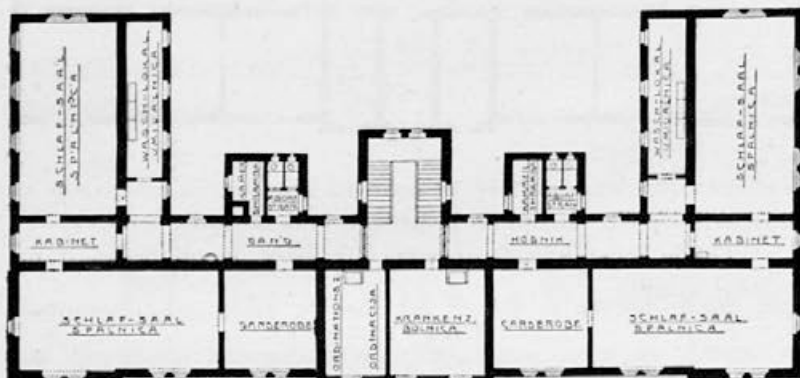
I. STOCK III I. NADSTROPJE.

Drugo nadstropje.

Na njegovi vzhodni strani je spalnica za deklice in umivalnica. Zraven spalnice je soba za nadzornico, nadalje na pročelju druga spalnica in garderoba za deklice. Nasproti garderobi je prostor za snaženje obutala in stranišče, kamor se pride iz hodnika. Na sredi pročelja je bolnica in soba za ordinacijo,

I-STOCK III-NADSTROPJE.

nadalje garderoba za dečke, dve spalnici, soba za nadzornika in umivalnica. Vsi prostori na zavodu imajo poletno in zimsko ventilacijo in pripravo, ki privaja svež zrak k pečem centralne kurjave. Stanovališča, učilnice in hodniki se razsvetlujejo z električno lučjo. Hišni vodovod dobiva vodo iz mestnega vodovoda.

Blagoslovljenje in otvoritev zavoda 28. oktobra 1900.

Zavod se je slovesno blagoslovil in otvoril v pričo številnih gostov dne 28. oktobra leta 1900 ob 1/2 12. uri dopoldne.

Gostje so se zbrali v telovadnici, kjer je bil postavljen baldahin s kipom Njegovega Veličanstva cesarja in provizoričen oltar. Ob levi strani so stali gojenci z učiteljstvom. Zavod je slovesno blagoslovil prevzvišeni gospod knezoškof dr. J e g l i č.

Po dovršenem blagoslovljenju je govoril gospod knezoškof dr. Jeglič navzočim o učinkih naravne in čeznaravne ljubezni do bližnjega in se je na to spominjal ustanovnikov, ki so položili temelj za ustanovitev zavoda iz ljubezni do Boga in do trpečega bližnjega. Dolžnost učiteljev je, da vzgojijo gojence tako, da si ne bodo služili samo svojega kruha, temveč, da bodo tudi spoznali Boga, svojo dušo in večne resnice. Zahvalil se je deželni vladi, ki je porabila sredstva tako, da se je ugodilo intencijam ustanovnikov in je končno izrazil upanje, da se posreči te intencije tudi izvesti po skupnem delovanju vlade, oskrbništvu zavodovega in učiteljstva.

Nato je začel govoriti Njegova ekscelenca gospod deželni predsednik baron Viktor Heins tem, da je najprej presrečno pozdravil vse navzoče in da se je zahvalil vsem, zlasti pa gospodu knezoškofu, ki je bil tako dober, da je zavod cerkveno blagoslovil. Potem je nadaljeval:

„Zavod, ki ga danes izročamo svojemu namenu, je določen, da izpolni v šolstvu naše dežele vrzel, ki jo niso toliko čutile družine vobče, kolikor poedine družine, ki jim je naložila usoda skrb za nepopolnočutnega otroka, skrb za gluhonemega otroka. Tem teže se je čutilo, kakor sem rekel, pomanjkanje učnega in vzgojevalnega zavoda za gluhoneme v poedinih družinah zaradi tega, ker je v značaju pouka za gluhoneme, da se poučujejo takšni otroci uspešno špeciélno samo po učiteljih, ki so za to usposobljeni, torej tudi samo na zavodih, ki so temu pouku namenjeni. A družina sama v tem ne more nesrečnemu otroku čisto nič pomagati, saj ga ne more naučiti niti tega, kar poizkuša vendar vsaka mati najprej, naučiti svojega otroka pojem o Bogu in molitev za vsakdanji kruh vsegamogočnemu Očetu v nebesih.

Ko so spoznali potrebo, da je skrbeti za takšne otroke, ki nimajo sluha in ne morejo govoriti in ki jih prištevamo najbolj obžalovanja vrednim stvarjem na zemlji, so se dobili že pred mnogo leti plemenito misleči ljudje na Kranjskem in izvun Kranjskega, ki so hrepeneli, da bi dosegli z naklonili in ustanovami oni namen, ki lahko rečemo, da smo ga danes dosegli. Dolžnost hvaležnosti je, da se danes spominjamo v

prvi vrsti teh oseb.“ (Govornik našteva kronološko ustanovnike zavoda in poroča o vsotah, ki so jih volili.)

„Vsa ta sredstva seveda niso zadoščala, da bi se moglo začeti z zgradbo zavoda za gluhoneme, dasi je deželni zbor vojvodine Kranjske opetovano razmišljal, da bi nadomestil primankljaj iz deželnih sredstev. Pri dotičnih obravnavah se ni ničesar ukrenilo, ker niso dopuščale slabe deželne finance trajne obremenitve. S skrbnim upravljanjem ustanovnega denarja, pri katerem so si stekli velikih zaslug referenti deželne vlade in finančna prokuratura, in z gospodarstvenim uporabljanjem dohodkov, so se zvišale ustanovne glavnice v toliko, da je bilo mogoče misliti na realiziranje onih vzvišenih idej, ki so vodile ustanovnike pri odredbi njihovih naklonil. Dandanes znaša namreč Holzapfelnova ustanova, ki se je iz nje sezidala ta hiša, in čigar ime bo poročala poznim rodovom spominska plošča v veži, okroglo 700.000 K, a znaša glavnica iz ustanove knezoškofa Wolfa okroglo 135.000 K. Od te glavnice se mora seveda odbiti znesek 300.000 K, ki se je porabil za nakup stavbišča, za zgradbo tega poslopja, za različne naprave in za notranjo opravo. Dasi ostaja za poravnavanje tekočih izdatkov precejšnja glavnica, bi vendar deželna vlada ne mogla misliti na ustanovitev tega zavoda, da je ni podpirala dežela. Deželni odbor je namreč odobril, da ostanejo učitelji, ki bodo nastavljeni na tem zavodu, v statusu ljudskih učiteljev, in da bodo dobivali svoje plače iz deželnega šolskega zaklada. Tudi pokojnina jim je zajamčena iz pokojninskega zaklada za ljudskošolske učitelje, tako, da ima ustanovni zaklad oddajati deželnošolskemu zakladu samo substitucijske pristojbine. Porabljam torej današnjo priliko, da izrekam deželnemu odboru javno najiskrenejšo zahvalo za veliko podporo, ki jo je dobila deželna vlada od njega, za podporo, ki bi brez nje ne bilo mogoče, da bi se ugodno rešilo vprašanje o nastavljenju učnih moči. Pa tudi slavnemu ljubljanskemu mestnemu svetu se moram zahvaliti, da je dovolil kanaliziranje Zaloške ceste, kar je velike važnosti za sanitarne naprave tega zavoda.“

Ko se je govornik še spominjal onih činiteljev, ki so kaj pripomogli k zgradbi zavoda v materielnem oziru, je omenil

tudi onih oblastev in oseb, ki so posvetile podjetju svoje dušne moči, svojo delavnost in razsodnost, in sicer kraljeve hrvatsko-slavonske deželne vlade, ki je bila toli prijazna, da je izkazala vsekar in povsod svojo naklonjenost tukajšnjim, z osnovo načrta poverjenim uradnikom pri ogledovanju zagrebških zavodov, nadalje c. kr. nadinženirja Böltza, ki je napravil s svojo razsodnostjo, s svojim strokovnjaškim znanjem in z neutrudljivo marljivostjo vsem zahtevam ustrezajoč načrt stavbe, in ki je dovršil s pomočjo arhitekta Trummlerja in znanih tvrdk Faleschini & Schuppler ter Kranjske stavbinske družbe zgradbo, ki ne bo nudila ubogim gluhtonemim otrokom samo zračnih in prijaznih učilnic, ampak jim bo tudi nadomeščala ljubi dom. Nazadnje se je zahvalil administrativnemu referentu, c. kr. deželnovladnemu svetniku Ludoviku markiju Gozaniju, da je pospeševal oživotvorjenje, organizacijo in notranjo opravo zavoda z vso ljubeznijo. Nato je govornik nadaljeval:

„Pri cerkvenem blagoslovu, ki ga je danes sprejela ta zgradba po gospodu knezoškofu, smo ji izprosili milost neba, in smo jo izročili Božjemu vsegamogočnemu varstvu. Bog jo bo čuval in varoval pred nevarnostmi elementov, to je naše trdno zaupanje, saj On ljubi dela usmiljenja in jih blagoslavlja. Naj bi rosil svoj blagoslov tudi na pouk, ki ga boste započeli tukaj Vi, gospodje učitelji, da se Vam posreči vzgojiti izročeno Vam mladino v koristne in porabne ude človeštva, da jih boste opremili ne samo s praktičnim znanjem, pač pa da jih vzgojite tudi v pobožne, poštene ljudi.“

Ko je oddal ključ zavoda voditelju, je govornik nadaljeval: „Ključ zavoda Vam izročam jaz, ključ do src Vam izročениh otrok morate najti sami in ga gotovo najdete, ako boste hodili na delo z ljubeznijo, s prizanašanjem in potrpežljivostjo in ako se boste vedno spominjali, da nimate svojih gojencev samo poučevati, pač pa da jim imate tudi nadomeščati starše.

Postanek zavoda je v zvezi z dvema letnicama, ki sta za vso Avstrijo velikega pomena. Stavbišče se je kupilo leta 1898., zgradba se je dovršila leta 1900. Ob prvi letnici je po vsej državi odmevalo veselje, da je usoda odločila našemu najmilostivejšemu gospodu in cesarju učakati 50. leto Svojega

slavnega vladanja, letošnje leto je prineslo sedemdesetletnico rojstva ljubega vladarja, slavje, ki je v življenju narodov tako redko.

Tudi današnji dan naj bo v proslavo tega veselega slavja, saj je Njegovo Veličanstvo samo izrazilo najvišjo željo, da se praznuje to jubilejsko leto z deli ljubezni do bližnjega in s humanimi čini, ne pa s šumnimi veselicami. V tem, ko samo deli z radodarno roko dobrote, ki so zares knežje, nam je pokazalo Njegovo Veličanstvo z besedo in zgledom pot, in z zvesto vdanimi čutili zakličimo torej tudi danes mi, kar prihaja vselej z navdušenjem iz srca vsakega Avstrijca:

Njegovo Veličanstvo, naš Najmilostivejši gospod in cesar Franc Jožef I., naj živi!"

Po tem govoru, ki se mu je ob koncu odzvalo zbrano občinstvo s trikratnim „živio“ in „hoch“ na Njegovo Veličanstvo cesarja, je izjavil vodja zavoda, da prevzame ključje zavoda z obljubo, da bo žrtvoval vse svoje moči vodstvu zaupanega mu zavoda in da bo storil vse, kar je potrebno v popolno izvršbo statutarnih določb. Primerjal je potem razvoj popolnočutnega in gluhonemega otroka. Popisoval je nadalje posledice gluhosti za dušo in telo. Opozarjal je na žalostno življenje takšnih čveteročutnih otrok, ki imajo vendar prav takšne dušne zmožnosti kakor popolnočutni otroci. Odrevenelo poganstvo ni dobilo nikakih sredstev, da bi bilo pomagalo ubogim gluhonemim; to je imelo dovršiti šele krščanstvo, ki ima vero ljubezni. Pravi krščanski ljubezni se ima zahvaliti zavod, da je nastal, in s pravo krščansko ljubeznijo bodi prepojeno delovanje na zavodu. Zavod se bo vedno trudil v zmyslu besed, ki jih je govoril milostni knezoškof, da bo vzgajal v varstvo mu izročene otroke nravnoversko, in da bo skrbel, da se privadijo resnemu delu.

Deželni glavar Oton pl. D e t e l a se je zahvalil Njegovi ekscelenci deželnemu predsedniku za besede, ki jih je govoril deželnemu odboru in je omenil, da je spoznal deželni zbor že pred leti pomen zavoda za gluhoneme in da se je bavil z njim. Bil bi tudi izvršil svoj namen, da se niso pojavile težkoče. Te so bile nekoliko v tem, da se je hotel združiti z zavodom za gluhoneme tudi zavod za slepce, nekoliko pa v tem, da je

zahteval potres od dežele finančnih žrtev. Vsled tega bi se ne bila zadeva še dolgo oživotvorila, da je ni pospešil Njegova ekscelenca deželni predsednik.

Govornik se je zahvalil za ta čin Njegovi ekscelenci in tudi c. kr. deželni vladi ter vsem činiteljem, ki so uspešno sodelovali pri rešitvi tega tako pomenljivega vprašanja. Za tem se je spominjal ustanovnikov, zlasti Holzapfla, ki se lahko imenuje pravi ustanovitelj zavoda, in takorekoč kranjski Abbé de l'Épée. Govornik je končal z besedami: „Želim iz vsega srca, da bi Bog blagoslovil ta zavod v blagor in korist gluho-nemih dežele kranjske!“

S tem govorom je bila končana veličastna slavnost. Njegova ekscelenca je povabil slavnostne goste, da so si ogledali zavod in vse njegove prostore. Solidna in prikupljiva zgradba in pripravna njena oprava se je splošno hvalila in pripoznala.

Organizacijski statut

Kranjskega ustanovnega zavoda za gluhoneme.

§ 1.

Ime in značaj zavoda.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme je privaten učni in vzgojevalni zavod, ki spada k ljudskemu šolstvu ter je podrejen neposrednje deželni vladi.

Zavodu se je podelila pravica javnosti z odlokom c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 5. junija 1905. l., št. 19.398, v zmislu § 72. državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869. l., drž. z. l. št. 62., počenši s šolskim letom 1904/1905.

§ 2.

Namen zavoda.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme ima tele namene:

- a) da se gluhonemi otroci možkega in ženskega spola npravstveno-versko vzgajajo in poučujejo;

- b) da se pripravljajo za različne obrti;
- c) da se da ljudskošolskim kandidatom, oziroma ljudskošolskim in meščanskim učiteljem prilika, prisvojiti si znanje specialne metode o pouku gluhonemih.

§ 3.

Vzdrževanje zavoda.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme se vzdržuje iz ustanov, ki so namenjene za vzgojo gluhonemih (združeni kranjski ustanovni zaklad za gluhoneme), iz dohodkov za oskrbovanje in morebitnih daril, volil in drugih prispevkov.

Dokler nima zavod lastnih sredstev, da bi se učiteljsko osebje na njem samostojno vzdrževalo, se nastavljajo učitelji, ki pripadajo kranjskemu ljudskošolskemu statusu, in se zanje plačujejo nadomestni stroški iz ustanovnega zaklada za gluhoneme. Medtem ko so ti učitelji v službi na zavodu, dobe dopust na ljudskih šolah in jim ostane samim, kakor tudi njih družinam, pravica do ljudsko-učiteljskega pokojninskega zaklada proti vplačevanju normalnih pokojninskih prispevkov. (Dopis kranjskega deželnega odbora deželnemu šolskemu svetu z dne 20. julija 1900. l., št. 7844.)

§ 4.

Uprava in nadzorstvo zavoda.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme upravlja deželna vlada ne da bi se s tem kratila cerkvi pravica do nadzorovanja verskega pouka in ne da bi se kratilo postavno nadzorstvo šolskim oblastim.

Deželna vlada odreja in določuje v vseh zadevah, ki ne spadajo po organizacijskem statutu, oziroma po službenem in hišnem redu zavoda, v samostojno področje posameznih organov na zavodu. Zlasti si pridržuje pravico, da nastavlja kuratorja zavodu, hišnega zdravnika, hišnega administratorja in vse učno osebje, da potrjuje učne načrte in urnike, da odloča o sprejemanju in izpuščanju gojencev ter o službenem in hišnem redu.

§ 5.

Kurator.

Med osebjem na zavodu in deželno vlado posreduje kurator. Kurator ima predvsem skrbeti za potrebe na zavodu, za izvrševanje službenega in hišnega reda in izpolnjevanje učnih načrtov in urnikov. Kar je potreba odrediti v tej ali oni zadevi, naj to stori po danem mu navodilu, oziroma naj si izposluje pritrdilo deželne vlade.

§ 6.

Hišni zdravnik.

Za gojence in služinčad se nastavi hišni zdravnik. Ta mora tudi skrbeti za telesno odgojo gojencev in za obče sanitarne razmere na zavodu. Odstranjati, oziroma naznanjati mora to-zadevne nedostatke.

§ 7.

Hišni administrator.

Administracija zavoda se poveri kakemu tehniškemu uradniku, ki naj se od časa do časa prepriča o stanju in konserviranju poslopij, ter potrebno odredi oziroma predlaga, da se odstranijo nedostatki.

§ 8.

Učno osobje.

Učno osobje obstoji iz ravnatelja, veroučitelja, ki je hkratu tudi dušni pastir zavoda, in po potrebi iz rednih in provizoričnih učiteljev ter učiteljev ročnih del.

Da se more kdo imenovati za ravnatelja ali rednega učitelja, mora imeti zrelostno izkušnjo, izkušnjo učne usposobljenosti za obče ljudske šole in strokovno izkušnjo za poučevanje gluhonemih.

Da se vzgoje porabni učitelji gluhonemih, se smejo nastavljati tudi učitelji s samo zrelostno izkušnjo, toda samo začasno in ako se zavežejo, da napravijo izkušnjo učne usposobljenosti in strokovno izkušnjo za poučevanje gluhonemih v roku, ki ga določi deželna vlada.

§ 9.

Služinčad.

K služinčadi spadajoče osobje, kakor vrtnar, šolski sluga, paznik in osobje, ki se potrebuje v kuhinji in za postrežbo, se nastavlja po potrebi.

§ 10.

Prejemki.

Ravnatelj in učitelji dobivajo tiste prejemke, ki so sočasno ustanovljeni za kranjske ljudske učitelje.

Do stanarine imajo pravico le tedaj, če se jim ne odkaže stanovanje v zavodu.

Z naturalnim stanovanjem je v zvezi tudi brezplačna kurjava in razsvetljava.

Razen tega dobiva ravnatelj tudi doklado letnih 1000 K in pisarniški pavšal letnih 200 K, redni učitelji doklado letnih 800 K. Ti prejemki se ne štejejo v pokojnino.

Prejemki drugih organov na zavodu se domenijo od slučaja do slučaja.

§ 11.

Dolžnosti ravnatelja.

Neposredno vodstvo zavoda glede pouka, vzgoje, odgoje in postrežbe gojencev, kakor tudi glede gospodarstva, ima ravnatelj.

On je prvi predstojnik učiteljstva in vsega osobja na zavodu ter ima zlasti dolžnost vzgajati zavodu potrebne učitelje, predpisovati poedinim uslužbencem opravila, ki jih zahtevajo službeni predpisi, imeti konference z učiteljskim osebjem, vse uslužbence v njihovem poslu nadzorovati in jih pri tem po potrebi poučevati, kolikorkrat je mogoče biti pri obedih gojencev, paziti, da se službeni in hišni red natančno izpolnuje, voditi potrebne službene spise in imeti sam najmanj petnajst (15) učnih ur na teden.

Ravnatelj ima službeni pečat z napisom v obeh deželnih jezikih: Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme.

Glede vsega delovanja na zavodu je odgovoren deželni vladi in ji mora od časa do časa poročati o stanju, o uspehih in o prejemkih in izdatkih.

§ 12.

Dolžnosti učiteljev.

Redni učitelji so dolžni imeti do 30 ur pouka v tednu. Razen tega se morajo udeleževati, v kolikor to določuje službeni red, nadzorstva in ponavljalnega pouka, sodelovati pri oskrbovanju inventarjev, učnih pripomočkov in učil, knjižnice, kakor tudi drugih pisarniških poslov na zavodu.

Kako in koliko časa imajo poučevati drugi udje učnega osebja, se določi pogodbeno.

§ 13.

Gojenci.

Gojenci se sprejemajo navadno vsako drugo šolsko leto.

Pogoji za sprejem so:

- a) Gluhonemost ali tolika naglušnost, da se glasovni govor ne more priučiti naravnim potom, to je po posluhu;
- b) izpolnjeno sedmo in ne prekoračeno dvanajsto leto;
- c) zmožnost za pouk, ki se dokaže pri posebnem v ta namen na zavodu napravljenem izpitu, in
- d) zadostni telesni razvoj.

Sprejeti se ne smejo bebeci, slepci, epileptiki in otroci z nalezljivimi boleznimi ali s težkimi telesnimi napakami, tudi se ne smejo sprejemati otroci, ki bi se zaradi slabo razvitih govoril ne mogli naučiti glasovnega govora, kakor tudi oni z refrakcijskimi anomaliami ali taki, ki močijo posteljo.

O sprejetju določa deželna vlada po predlogu izpraševalne komisije, v kateri je hišni zdravnik, ravnatelj in razrednik.

Pouka se udeležujejo notranji in zunanji gojenci. Poučujejo se brezplačno.

Notranji gojenci so oskrbovalnine prosti ali jo pa morajo plačati. Brezplačno se oskrbujejo popolnoma revni otroci iz

Kranjske, in sicer z ozirom na število vzgojevalnih ustanov ali z ozirom na sredstva zavoda. Za one gluho-neme otroke, ki se ne morejo oskrbovati brezplačno, se določa letna oskrbovalnina 300 K.

Pri sprejetju notranjega gojenca se morajo zavezati roditelji ali njih namestniki, oziroma domovinska občina z reverzom :

- a) da smatrajo vse določbe organizacijskega statuta kot pravovezne;
- b) da vzamejo gojenca o velikih počitnicah na svoje stroške domov in da ga s prihodnjim šolskim letom zopet pripeljejo v zavod;
- c) da vzamejo gojenca po končanem učnem času ali po naredbi deželne vlade tudi prej iz zavoda, in
- d) da preskrbljujejo gojenca z obleko med časom, ko je v zavodu.

Zunanji gojenci se udeležujejo samo pouka in ročnih del. Drugih obveznosti zavod ne prevzema.

Izpust gojencev se vrši:

- a) po končani izobrazbi ali kadar se spozna, da bi bilo odveč, če bi gojenec še nadalje ostal v zavodu;
- b) na zahtevanje po postavi opravičenih, roditeljev in njih namestnikov;
- c) ako se gojenec nikakor noče ukloniti hišnemu redu, ako je nenraven ali ima druge hude napake in neozdravljive bolezni, ki bi utegnile škodovati drugim gojencem, in
- d) ako plačujoči gojenci samolastno vzlic opominom ne plačujejo oskrbovalnine.

§ 14.

Učna doba.

Učna doba traja praviloma osem let. Podaljšanje ali okrajšanje taiste si pridržuje deželna vlada.

§ 15.

Oskrbovanje gojencev.

Notranji gojenci se oskrbujejo na zavodu popolnoma z vsem, kar potrebujejo za življenje in učenje, pravtako plačuje zavod izdatke za zdravnika in zdravila.

Potrebno perilo, obuvalo in obleko morajo preskrbeti roditelji ali njih namestniki, oziroma domovinska občina.

Zunanji gojenci morajo skrbeti sami za vse potrebščine.

§ 16.

Učni predmeti so:

- 1.) Verouk.
- 2.) Jezikovni pouk, in sicer:
  - a) artikulacija, vaje v govorjenju in odgledavanju;
  - b) nazorni nauk;
  - c) jezikovne oblike;
  - d) spise;
  - e) branje;
  - f) proste govorne vaje in pravopis.
- 3.) Računstvo v zvezi z geometriškim oblikoslovjem.
- 4.) Ono, kar je gojencem najumljivejše in najpotrebnejše iz prirodoznanstva, zemljepisja in zgodovine s posebnim ozirom na dom in domovino.
- 5.) Lepopisje.
- 6.) Risanje.
- 7.) Telovadba.
- 8.) Ženska in deška ročna dela.
- 9.) Obrtni pripravljalni pouk.
- 10.) Pouk v gospodarskih in kmetijskih delih in v vrtarstvu.

Učni načrt in število učnih ur za posamezne predmete v poedinih razredih določa deželna vlada po predlogu učiteljske konference.

Število učencev v enem razredu naj ne presega 12.

Poučuje se po glasovno-jezikovni metodi. Pismeno izražanje naj se goji vso učno dobo. Naravne kretnje se smejo uporabljati ako imajo nazorno veljavo:

- a) kot prvo sredstvo za sporazumljenje;
- b) kot delno ponazorilo in razlagalno sredstvo pri podavanju novih pojmov;
- c) kot sredstvo pri izpraševanju gluhonemih otrok z ozirom na razumevanje priučenega govora; umetne (konvencionalne) kretnje naj se izključijo od pouka.

Učni jezik je slovenski. Revni, za vzgojo sposobni gluhonemi otroci nemške narodnosti s Kranjskega se pošiljajo na račun ustanovnega zaklada drugam.

§ 17.

Konference.

Praviloma se zbira učiteljski zbor pod predsedstvom ravnateljevim enkrat na mesec h konferenci. Konferenca ima vobče namen, da se pri njej razgovarjajo načela pouka, vzgoje, strahovanja, odgoje, naprave zavoda, stanje pouka, nravnost, pridnost, napredek, telesni, duševni in jezikovni razvoj gojencev in da se uveljavijo enotna načela, ki so potrebna vsakemu vzgojevalnemu, učnemu in odgojevalnemu zavodu.

Predmet konference je zlasti tudi, da se stavijo predlogi za napravo učnih načrtov, službenega in hišnega reda.

O konferenčnih obravnavanjih se piše protokol, ki obsega stavljene predloge in sklepe in ki se mora takoj v originalu predložiti deželni vladi.

Vsi udje učiteljskega zbora so zavezani, da se udeležujejo konferenc in so opravičeni, da izrazijo tudi svoje separatno mnenje.

§ 18.

Skrb za izpuščene gojence.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme skrbi za izpuščene gojence po možnosti in z ozirom na sredstva s tem:

- a) da jih priporoča kot obrtne učence;

- b) da jim dovoli semtertja kako podporo;
- c) da jim nadobavi ob izpustu iz zavoda najpotrebnejše obleko, obuvalo, perilo in orodje;
- d) da jim daje primerne knjige in spise, in
- e) da jih podpira tudi na drug način v svrhu njihovega napredovanja.

Službeni in hišni red

Kranjskega ustanovnega zavoda za gluhoneme, ki ga je izdala c. kr. deželna vlada za Kranjsko na podlagi revidiranega organizacijskega statuta z dne 6. februarja 1907. l., št. 303.

I.

Obče določbe.

§ 1.

Službeni in hišni red uredi življenje na zavodu enotno in tako, da se gotovo doseže statutarni namen zavoda (§ 2. org. stat.).

Ako bi nastali dvomi v razlaganju teh določb, treba v to razsodbe deželne vlade (§ 4. org. stat.).

II.

Službeni red.

§ 2.

Nadzorstvo.

Nadzorstvo na zavodu imajo razen nadzorstvene pravice, ki jo ima cerkev nad poukom v verstvu in razen postavnega nadzorstva šolskih oblastev kurator zavoda, hišni zdravnik, administrator poslopja in ravnatelj (§§ 5. do 7. in 10. org. stat.).

§ 3.

K u r a t o r.

Kurator se nastavi iz administrativnih referentov deželne vlade. On ima vobče posredovati med organi na zavodu in med deželno vlado, ima paziti na potrebe zavoda ter izvrševati kontrolo o službenem in hišnem redu ter o učnih načrtih in urnikih. Zaradi tega mora kurator zavod periodično nadzorovati, ekonomično upravljanje glede pravilnosti in varčnosti škontrirati, želje in pritožbe organov na zavodu sprejemati in poravnavati.

Opravičen je, da prisostvuje mesečnim učiteljskim konferencam in da skliče izredne konference pod svojim predsedstvom, ki se jih morajo udeležiti vsi povabljeni organi zavoda.

V tem ali onem oziru potrebne odredbe ima on določevati, oziroma dobiti razsodbo deželne vlade.

§ 4.

H i š n i z d r a v n i k.

Hišni zdravnik ima skrbeti za zdravljenje gojencev in služinčadi ter v zavodu stanujočih učiteljskih moči. Ako bi ne bilo v posameznih slučajih mogoče ali ako bi ne bilo varno, da ostane bolnik v oskrbi v zavodu, mora odrediti hišni zdravnik potrebno, da se tak bolnik nastani drugod.

Vsi organi zavoda so tudi dolžni, da naznanijo obolenje ali zdravstvene nedostatke hišnemu zdravniku po ravnateljstvu.

Potrebna zdravila, oveze itd. se morajo kupovati po predpisu hišnega zdravnika v kaki javni lekarni, o čemer imej hišni zdravnik po potrebi svoje zapiske.

Hišni zdravnik ima tudi oskrbovati kirurški inštrumentarij; manjši, poznejši nakupi inštrumentov se smejo izvršiti brez posebnega dovoljenja kuratorjevega, ako pa so potrebni novi nakupi zdravniških potrebščin, ki bi povzročili večjih stroškov, mora v to prej dovoliti kurator, oziroma deželna vlada.

Hišni zdravnik mora nadalje vedno paziti na zdravstveno stanje in na naprave in razmere v zavodu, ki vplivajo na zdravstveno stanje, nedostatke odpravljati, oz. potrebno predlagati, da

se varujejo zdravstveni zavodovi interesi. Zaradi tega naj hišni zdravnik ob svojih obiskih pri bolnikih in tudi sicer enkrat na mesec natančno pregleda zavod in naj se zlasti prepriča o telesni odgoji gojencev. Tudi naj se informira o hrani gojencev, naj pokuša jedila in naj se prepričuje, kako se pripravljajo in kako ugajajo.

Hišni zdravnik naj posreduje pri sprejemanju gojencev, lahko predlaga predčasno izpuščenje gojencev, katerih napake ne bi dopuščale daljnega bivanja v zavodu, ker bi škodovala drugim gojencem, in se vpraša pri normiranju učnega reda in urnikov, kakor tudi pri vseh zadevah, ki se tičejo šolske higijene.

Konferencam, ki jih sklicuje kurator zavoda, naj hišni zdravnik prisostvuje in glasuje.

§ 5.

A d m i n i s t r a t o r .

Administrator ima dolžnost, da nadzoruje in upravlja zavod, da skrbi za kanalizacijo, za vodovod in za električno razsvetljavo, za vrtno ograjo in nasade na vrtu (poti, gorke grede, mize, klopi, telovadno orodje itd.), tudi ima skrbeti, da se ohrani in dopolnjuje oprava v zavodu in orodje.

Sicer so pa dolžni vsi organi zavoda, da skrbijo za konserviranje poslopja in njegovih naprav, kakor tudi oprave in orodja, ter da naznanijo morebitne poškodbe in nedostatke administratorju potom ravnateljstva.

Administrator je dolžan po takšnih naznanilih in redno enkrat na mesec pregledovati zavod, vsako leto meseca maja napraviti proračun stroškov za ohranitvena dela in za opravo ter orodje, ki se ima nanovo napraviti ter ga oddati po kuratorju v odobrenje deželni vladi.

Po določbah tega odobrenja se morajo ohranitvena dela izvršiti pod nadzorstvom administratorja o velikih počitnicah. Manjše poprave predmetov v zavodu, ki jih sicer morajo postavno izvrševati najemniki, se smejo izvršiti brez dovoljenja deželne vlade. O njih vodi ravnatelj zavoda ročni zapisnik, v

katerem mora potrditi potrebo takšnih popravil administrator o priliki mesečnih pregledovanj.

Dela podjetnikov, ki so se izvršila v režiji, ima potrditi ravnatelj in v to morajo podjetniki napraviti in oddati ravnatelju posebne listine o delu in o oddaji materiala. Administrator ima slednjič tudi odstranjati nedostatke v konserviranju zavodovih predmetov, nesnago itd. Pri konferencah, ki jih skliče kurator zavoda, naj administrator prisostvuje in glasuje.

§ 6.

Vodstvo notranje službe.

Neposrednje vodstvo notranje službe in izvrševanje službenega in hišnega reda je v rokah ravnatelja zavoda. Posebno mora voditi pouk in uradne spise (opravilni zapisnik, registraturo, inventarje o učilih in učnih pripomočkih, o opravi, orodju, matrike z glavnimi katalogi, kroniko zavoda itd.) ter hraniti uradni pečat.

Ravnatelj posreduje med zavodom in med sorodniki gojencev ter pazi na njih dopisovanje.

§ 7.

Učiteljstvo.

Učiteljstvo obstoji iz ravnatelja, veroučitelja, rednih in provizoričnih učiteljev ter iz učiteljev ročnih del (§ 8. org. stat.). Vse učne moči v zavodu so podrejene ravnatelju zavoda in morajo brezpogojno izpolnjevati njegove odredbe. Morebitne pritožbe v teh odredbah se morajo vložiti pri kuratorju, njemu mora naznaniti tudi ravnatelj vsak slučaj nepokorščine.

§ 8.

Prefekti.

Po potrebi se nastavljajo prefekti za nadzorovanje gojencev ob šoleprostem času, podrejeni so ravnatelju zavoda ter se morajo pokoriti njegovim odredbam.

§ 9.

S t r a n s k a o p r a v i l a .

Stranska opravila smejo izvrševati redni učitelji zavoda samo s privoljenjem deželne vlade. Takšno privoljenje se sme dati samo tedaj, ako ni v škodo izvrševanju dolžnosti v zavodu in še to samo v slučaju, da je stransko opravilo v interesu zavodovem ter da je v zvezi s poukom gluhonemih otrok.

Dovoljenja v to svrho je treba prositi pravočasno in vsekakor preden se prevzame stransko opravilo, sicer bi se moral dotičnik odpustiti iz službe v zavodu.

§ 10.

D o p u s t i .

Med šolskim letom se sme dovoliti dopust učnim osebam le v skrajno potrebnih slučajih. Ob velikih počitnicah pa je treba samo ravnatelju prositi dopusta.

Dopusti do tri dni se prosijo ustno, daljši dopusti pa pismeno; dovoljenje dopusta do tri dni sme dati ravnatelj zavoda, ravnatelju kurator, daljše dopuste pa deželna vlada.

§ 11.

B o l e z n i .

Vsaka učna oseba je dolžna naznaniti bolezen, ki jo ovira pri izvrševanju učne ali nadzorovalne službe, ravnatelju zavoda. Ako oboli ravnatelj, mora to javiti kuratorju.

§ 12.

S u b s t i t u c i j e .

Da se nadomešča učna oseba, ki je na dopustu, ali ki je obolela, ima skrbeti ravnatelj, za nadomeščanje ravnatelja pa kurator; pri tem pa je misliti na to, da se ne ovira pouk in opravilno vodstvo.

Potrebni izdatki za nadomeščanje se pokrivajo iz osebnih doklad učnega osobja.

§ 13.

Pouk.

Pri pouku se mora ravnati učno osebje po določilih šolskega in učnega reda z dne 29. septembra 1905. l., v kolikor se dajo te določbe uporabiti v okviru organizacijskega statuta in službenega ter hišnega reda.

§ 14.

Nadzorstvo gojencev.

Ob šolskih dneh morajo nadzirati gojence učitelji zavoda med dopoldanskim odmorom in od 4. do 7. ure popoldne, in sicer alternujoče.

Ob prostih dneh morajo učitelji na zavodu nadzirati menjujoč od 8. do 11. ure dopoldne in od 2. do 5. ure popoldne.

Ravnatelj zavoda ni zavezan, da bi redno nadziral, dolžan je pa, da nadziranje vodi in nanj pazi.

Nadzorovalni organi morajo paziti zlasti na to, da se izvršuje dnevni red in da se vodi ponavljalni pouk, morajo biti navzoči pri kopanju in pri igrah ter morajo voditi gojence na izprehode.

Ponoči, pri oblačenju in slačenju ter pri obedih nadzirajo gojence prefekti, oziroma služinčad.

§ 15.

Služinčad.

Nastavljanje služinčadi je poverjeno ravnatelju, ki mora imeti od slučaja do slučaja pritrdilo kuratorjevo (§ 9. org. stat.). Nastavlja se po potrebi za neki gotovi čas in s pogodbo proti obojestranski odpovedi.

Za obdelovanje vrta in za pouk v vrtnarstvu se nastavi vrtnar, ki mora tudi kuriti glavno poslopje, odpirati in zapirati hišna in vrtna vrata.

Razen tega mora vrtnar tudi opravljati potrebna pota za zavod, v kolikor mu to dopušča čas kot vrtnarju in kurilcu.

III.

Hišni red.

§ 16.

Zapiranje vrat.

Vrtna in hišna vrata se odpirajo poleti ob 5., pozimi ob 6. uri zjutraj, zapirajo se ob 9. uri zvečer.

Ponoči smejo prihajati in ostajati v zavodu samo organi zavoda.

§ 17.

Obiski in izhodi.

Podnevi smejo sorodniki gojencev in druge osebe prihajati na zavod v toliko, kolikor se sme dogajati, da se ne moti pouk in disciplina.

Gojenci ne smejo iz zavoda brez spremstva in ne smejo opravljati potov. Za nepravilno postopanje v tem oziru so odgovorni organi zavoda po disciplinarnih predpisih.

§ 18.

Dnevni red.

Dnevni red se določa takole:

- 1.) Vstaja se ob 6. uri zjutraj.
- 2.) Zajtrkuje se ob 7. uri zjutraj.
- 3.) Pouk se prične ob 8. uri zjutraj.
- 4.) Odmor in drugi zajtrk od $\frac{3}{4}$ 10. do $\frac{1}{4}$ 11. uro.
- 5.) Pouk se konča pet minut pred 12. uro.
- 6.) Obed ob 12. uri.
- 7.) Po obedu počitek do 2. ure popoldne.
- 8.) Pouk v ročnih delih, oziroma izprehodi od 2. do 4., oziroma 5. ure popoldne.
- 9.) Odmor in južina od 4. do 5. ure popoldne.
- 10.) Ponavljalni pouk od 5. do 7. ure zvečer.
- 11.) Večerja ob 7. uri zvečer.
- 12.) K spanju se odpravi ob $\frac{1}{2}$ 9. uri zvečer.

Vsako soboto popoldne po južini kopelj in preoblačenje svežega perila.

Ob nedeljah in praznikih se udeležijo notranji gojenci svete maše v spremstvu nadziralnega organa.

Ob nedeljah in praznikih dopoldne korespondenca, pri kateri pazi nad gojenci službujoči nadziralni organ.

Ob dveh šolskih dneh v tednu gredo gojenci na izprehod zaradi pouka, in sicer pod vodstvom svojih razrednih učiteljev. Ako je vreme slabo, tedaj gojenci telovadijo.

§ 19.

Šolsko leto in počitnice.

Šolsko leto se začne 16. septembra in konča 15. julija. Med šolskim letom so pouka prosti te-le dnevi:

- 1.) Vse nedelje in cerkveni prazniki.
- 2.) God in rojstni dan presvetlega vladarja, ter drugi slavnostni dnevi cesarske dinastije, ki jih določi učna uprava.
- 3.) O božiču od 24. decembra do 2. januarja.
- 4.) O Veliki noči od cvetne nedelje do torka po Veliki noči.

Med velikimi počitnicami morajo iti vsi gojenci brez izjeme iz zavoda.

Sorodniki ali svojci imajo razen tega pravico, da vzamejo gojence iz zavoda tudi o božičnih in velikonočnih počitnicah, ako ni nalezljivih bolezni v tistem kraju, kamor gredo na počitnice.

Ob drugih dneh se smejo vzeti gojenci iz zavoda samo z dovoljenjem ravnateljevim.

IV.

Obleka in oskrba.

§ 20.

Obleka gojencev.

Ob vstopu v zavod naj prinese vsak notranji gojenec naslednja oblačila v dobrem stanju:

- a) deček: 2 vrhnji obleki, klobuk in zimsko suknjo, 2 para čevljev, 6 srajc, 6 spodnjih hlač, 6 parov nogavic, 6 žepnih robcev in dežnik;

b) deklica: 2 vrhni obleki, klobuk ali ruto za na glavo in zimsko jopico, 2 para čevljev, 6 srajc, 6 spodnjih kril, 6 spodnjih hlač, 3 nočne jopice, 3 predpasnike, 6 parov nogavic, 6 žepnih robcev in dežnik.

Obleka mora biti zaznamovana.

Za ohranjenje vrhne obleke in perila skrbi zavod, nanovo jo morajo preskrbeti roditelji ali oni, ki imajo skrbeti za gojence.

Posteljno perilo, brisače in druge potrebščine (glavnike, ščeti, milo i. t. d.) daje zavod.

§ 21.

O s k r b a.

V hrano je gojencem dajati:

1.) Zajtrk: mlečno kavo ali mleko z žemljo ali s kosom kruha.

2.) Dopoldne: kos kruha.

3.) Opoldne: vkuhano juho, govedino (10 dkg) in eno ali dve prikuhi.

Ob praznikih se prida močnata jed. Ob postnih dneh se daje namesto mesnih jedi vkuhana postna juha in močnata ali mlečna jed.

4.) Popoldne: kruh, ako mogoče s sadjem ali z drugim dodatkom.

5.) Zvečer: močnata ali mlečna jed, enkrat na teden mesnata jed.

Po zdravniški odredbi se daje poedinim gojencem posebna hrana.

Služinčad ima prav tako hrano kot gojenci; učne moči, ki se hranijo na zavodu, dobivajo ob sredah, ob nedeljah in praznikih opoldne pečenko in zvečer vedno mesnate jedi.

§ 22.

G o s p o d a r s t v o.

Oskrbovanje ostaja v lastni režiji.

Gospodarstvo vodi ravnatelj zavoda.

Gojenci v zavodu naj se uporabljajo pri domačih opravilih in pri obdelovanju vrta, v kolikor ni to v škodo njih telesnega razvitka in v oviro pri pouku.

V pokritje vsakovrstnih stroškov za gospodarstvo dobi ravnatelj zavoda potrebni denarni znesek v mesečnih anticipatnih rokih.

Stroški, ki jih imajo plačevati svojci gojencev, se smejo iz tega denarja plačevati le kot predujmi; da se povrnejo, mora takoj skrbeti ravnatelj zavoda.

O gospodarstvenih dohodkih in stroških mora voditi ravnatelj zavoda zaporedoma knjige.

Blagajniška knjiga in drugi upravni zapiski morajo biti v ravnateljski pisarni vedno na vpogled nadzorovalnemu organu.

Koncem vsakega meseca se imajo skleniti dohodki in stroški, se ima zaznamovati blagajnično stanje in povrnilni stroški ter se mora vpslati izvod iz žurnala z dokazili deželni vladi.

V.

Konference in šolska naznanila.

§ 23.

K o n f e r e n c e.

Med šolskim letom je vsak mesec enkrat učiteljska konferenca pod predsedstvom ravnateljevim (§ 17. org. stat.).

§ 24.

Š o l s k a n a z n a n i l a.

Klasifikacija se sklene četrletno pri konferenci in se naznani uspeh deželni vladi.

Izpričevala se izdajajo ob koncu vsakega šolskega leta (letno izpričevalo) in ko izstopi gojenec iz zavoda (obiskovalno izpričevalo — izpustnica — odhodnica).

Premoženje in dohodki zavoda.

Premoženje zavoda obstoji iz zavodovega zemljišča, inventarja, učil in učnih pripomočkov ter oblicacij. Zemljišče se je kupilo s kupno pogodbo z dne 14. novembra 1898. l. od Jožefa Dermastja za 60.000 K iz Holzapflovega ustanovnega premoženja, procentualne pristojbine se je plačalo 2625 K. Za kupljeno zemljišče (njiva, ki je merila 1 · 72 ha) se je izposloval zemljiškoknjižni prepis z odlokom deželne sodnije v Ljubljani z dne 10. decembra 1898. l. in se je otvoril nov zemljiškoknjižni vložek št. 132 katastrske občine Petersko predmestje II. del.

Na kupljenem zemljišču se je napravil l. 1899. in 1900. vrt in sta se sezidali dve poslopji, glavno poslopje in vrtnarjeva hiša, v kar je bilo treba K 215.564 · 32. Glavno poslopje je dobilo hišno številko 5 na Zaloški cesti. Od zemljišča se je odstopilo 2503 · 56 kvadratnih metrov za K 8364 · — mestni občini za cestne zadeve in se je prispevalo z K 2000 · — za kanalizacijo Zaloške ceste, kolikor je zavzema zavod. Za tlakovanje trotoarja na Zaloški cesti in Cegnarjevi ulici se je izdalo l. 1904. K 5892 · 37 in za nadzorovanje pri gradbi K 9360 · —.

Skupna vsota vseh izdatkov za nakup zemljišča, za zgradbo in napravo vrta znaša . . . . . K 287.077 · 69

Nadalje so narastli stroški zavodovemu fondu z nabavo oprave, hišnega perila in orodja, za kar se je izdalo odkar stoji poslopje „ 23.693 · 23

Za učila se je izdalo pred otvoritvijo zavoda . . . . . „ 713 · 37

in za izobrazbo dveh učiteljev na c. kr. zavodu za gluhoneme na Dunaju, IV., FavoritenstraÙe Nr. 13, za potovalne stroÙke in za njih substitucijo v ljudskoÙolski sluÙbi na Kranjskem, vsota . . . . . „ 3.560 · —

tako da znaÙajo vsi predstroÙki . . . . . K 315.044 · 29

Premoženje v oblicacijah zavoda obstoji iz naslednjih državnih zadolÙnic, ki donaÙajo obresti, kakor je označeno spodaj.

1.) Zlata renta od 1. okt. 1901, št. 2067, za 3800 gold. = 7600 K, obresti	K	304·—
2.) Srebrna renta z dne 1. julija 1901, št. 95.384, za 32.700 gold. = 65.400 K, 4 % obresti	„	2.616·—
3.) Srebrna renta z dne 1. oktobra 1901, št. 69.174, za 6150 gold. = 12.300 K, 4·2 % obresti	„	516·60
4.) Notna renta z dne 1. avgusta 1901, št. 201.228, za 118.700 gold. = 237.400 K, 4 % obresti	„	9.496·—
5.) Notna renta z dne 1. maja 1901, št. 110.141, za 126.500 gold. = 253.000 K, 4 % obresti	„	10.120·—
6.) Avstrijska kronska renta z dne 1. sep- tembra 1901, št. 43.309, za 27.400 K, obresti . .	„	1.096·—
7.) Avstr. kronska renta z dne 1. marca 1905, št. 60.739, za 11.800 K, obresti	„	472·—
8.) Srečka iz 1860. leta, št. 17.571/8, za 500 gold. = 1000 K, obresti	„	40·—
9.) Srečke iz 1860. leta, štev. 7040/8-II, 7540/15-II, 8680/10-V in 11.860/13-II, à 200 K = 800 K, obresti	„	32·—
10.) Vložna knjižica Kranjske hranilnice št. 298.134 za 1160 K in donšajoča obresti . .	„	46·40
Skupaj na rentah K 617.860 z dohodkom na obrestih	K	24.739·—

To imetje na obligacijah se je dobilo s konvertiranjem vrednostnic niže imenovanih štirih ustanov za gluhoneme, in sicer so prispevale:

A. Fran. Holdheimova ustanova s	K	39.060·—
B. Anton Alojzij Wolfova ustanova s	„	138.000·—
C. Grofice Stubenbergove ustanova s	„	15.000·—
D. Ignacij Holzapflova ustanova s	„	425.800·—
skupaj torej	K	617.860·—

pri čemer je pa pripomniti, da so se pokrili stroški za nakup zavodovega zemljišča in za zgradbo zavoda, nadalje za nakup oprave iz Holzapflove ustanove z nad 300.000 K, t. j. v kolikor niso zadoščali v to tekoči dohodki.

Pripomniti je pa sicer, da so se različne ustanove zaradi velikih diferenc med seboj tudi različno uporabljale in da so se dohodki iz Holdheimove in Stubenbergove ustanove rabili za nastanjenje gluhonemih otrok na vnanjih zavodih kakor so bili že v ustanovah namenjeni, a so se dohodki iz Wolfove in Holzapflove ustanove akumulirali, tako da je narastlo leta 1861. naloženo premoženje iz Wolfove ustanove, ki je znašalo tedaj 16.000 K, na 138.000 K in premoženje iz Holzapflove dne 22. decembra 1878. l. prisojene ustanove od 105.924 K 74 h na 725.800 K.

Režijski stroški zavoda se pokrivajo:

1.) Iz zgoraj izkazanih obresti obligacijskega premoženja po 24.739 K.

2.) Iz deželnih naklonil, in sicer iz treh deželnih ustanov, ki jih je ustanovil deželni zbor z odlokom od 25. junija 1901. l. za ustanovni zavod za gluhoneme v Ljubjani z letno dotacijo po 300 K, 900 K.

3.) Iz dveh deželnih podpornih prispevkov po 300 K, ki jih je določil deželni zbor z istim odlokom, 600 K.

4.) Iz oskrbovalnih prispevkov kranjskega sirotiškega zaklada po 300 K, oziroma 150 K.

5.) Iz oskrbovalnih prispevkov Kranjske hranilnice letnih 900 K.

6.) Iz oskrbovalnih prispevkov občin.

7.) Iz oskrbovalnih prispevkov plačujočih gojencev.

Stanje gojencev in režijskih stroškov za čas odkar obstoji zavod, je razvidno iz naslednje tabele, k čemer je pripomniti, da je bilo oddano oskrbovanje in postrežba gojencev v letu 1900./1901. posebnemu podjetniku, a se je v naslednjih letih vse oskrbovalo v lastni režiji.

Tabelarična sestava

o gospodarstvu na Kranjskem ustanovnem zavodu za gluhoneme.

V slojskem letu	1900/01		1901/02		1902/03		1903/04		1904/05		1905/06		1906/07	
	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h	K	h
Pri številu gojencev	25, ozir. od 9. dec. 1900 do 24		37, ozir. od 1. aprila 1902 do 36		36		40		38		38		37	
Vzdrževanje postolja . . .	383	92	423	92	341	06	691	—	681	80	602	08	2.177	92
Vzdrževanje vrta*	2.297	81	1.887	28	1.588	85	1.496	68	1.360	02	1.239	78	1.783	81
Oprava in orodje	212	72	270	16	100	52	2.064	88	48	96	498	72	78	44
Kurjava, brez stroškov za kurčica	2.567	71	2.507	20	2.081	—	2.030	—	2.339	08	2.267	06	2.608	17
Električna razsvetljava . .	460	45	438	03	458	49	461	29	425	16	730	96	526	59
Poraba vode	256	18	114	69	203	90	160	63	116	16	261	65	236	62
Oskrba s stroški za posle	6.593	40	7.867	67	8.068	41	9.295	74	9.543	68	7.999	79	8.924	—
Zdravilne potrebscine . . .	626	40	769	77	762	80	669	12	711	35	730	34	734	65
Različni drugi izdatki . . .	232	55	349	43	390	78	1.366	18	1.957	45	1.323	88	455	38
Stroški za obleko, ki se ne morejo izterjati	406	86	290	08	229	16	446	67	190	17	43	06	59	53
Utihejsko in nadzirano osebje**	4.880	—	5.136	—	6.020	—	8.906	15	8.249	95	8.353	—	8.914	95
Učita in učni pripomočki . .	942	40	864	32	1.724	85	1.427	58	1.833	31	1.079	12	749	68
Hrana in oskrba za zu- nanje učence	3.410	—	3.820	—	2.510	—	100	—	100	—	370	—	210	—
Skupaj	23.270	40	24.738	55	24.479	82	29.115	92	27.557	09	25.499	44	27.459	74

* Vrtnar je zajedno kurčec. — ** Z večjim pisarniškim pavašalom letnih 200 K.

Kronika.

Da bi se pridobile zavodu sposobne učne moči sta dobila v šolskem letu 1899/1900 dopust učitelj in interimistični vodja na petrazrednici v Postojni Štefan Primožič in učitelj na enorazrednici v Sori Josip Armič ter sta hospitirala na c. kr. gluhonemnici na Dunaju. V majskem terminu 1900. l. sta prebila potem špecielen izpit za pouk gluhonemih otrok pred dunajsko c. kr. izpraševalno komisijo za obče ljudske in meščanske šole. Nato sta si ogledala v svrhu poučevanja še več drugih zavodov za gluhoneme ter sta o tem poročala c. kr. deželni vladi.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 18. julija 1900, št. 10.829, je bil imenovan za vrtnarja na zavodu Peter G u z e l j.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 21. septembra 1900, št. 13.672, se je obveljavil zavodov štatut ter provizorni službeni in hišni red.

Šolsko leto 1900/1901.

Pouk se je začel v tem šolskem letu šele koncem oktobra, ker prej še niso bila dokončana vsa potrebna dela na poslopju. Za sprejem se je zglasilo 32 gojencev, od katerih je bilo sprejetih z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 22. septembra 1900 22 dečkov in 4 deklice. Razdelili so se v dva paralelna razreda, v I. a. in I. b. razred.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 8. septembra 1900, št. 13.752, je bil prideljen zavodu učitelj na štirirazrednici v Št. Vidu nad Ljubljano, Anton A r k o.

Z izjavo od dne 1. oktobra 1900 je prevzel učitelj Josip Armič oskrbo gojencev, prezračevanje, snaženje prostorov in vzdrževanje hišnega perila in perila gojencev, kakor tudi zgornje obleke gojencev proti letnemu pavšalu po 300 K od vsakega gojenca (razpis c. kr. deželne vlade z dne 16. oktobra 1900, št. 15.129).

V tem šolskem letu je bilo na zavodu osem mesečnih konferenc pod predsedstvom kuratorja, sedanjenga c. kr. dvornega svetnika Ludovika markija G o z a n i j a. Teh konferenc

so se udeleževali: zdravnik na zavodu c. kr. deželni zdravstveni referent vladni svetnik dr. Fran Z u p a n c, sedanji c. kr. stavbeni svetnik Ivan B ö l t z in učiteljsko osebje na zavodu.

Pri prvi konferenci, ki se je vršila 31. oktobra 1900, se je določil učni načrt za prvi razred. Tudi se je obenem poveril pouk v deških ročnih delih učitelju Josipu Armiču in oni v ženskih ročnih delih soprogi šolskega voditelja.

Pri četrti konferenci, ki se je vršila 31. januarja 1901, je obvestil predsednik navzoče, da je poveril c. kr. deželni šolski svet z noto z dne 16. januarja 1901, št. 157, nadzorstvo zavoda v pedagoških in didaktičnih rečeh c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku za mesto Ljubljana.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 10. maja 1901, št. 7359, se je podelila učitelju Antonu A r k o denarna podpora 400 K za učno potovanje.

Ravnateljstvo Kranjske hranilnice se je izjavilo z dopisom od dne 5. junija 1901, št. 1740, da bo plačevalo preskrbovalne stroške za enega gojenca na zavodu za dobo osem let. Za to velikodušno darilo se mu je zahvalila c. kr. deželna vlada.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 16. julija 1901, št. 11.447, je bil imenovan učitelj in voditelj enorazrednice na Kopanju Frančišek G e r m za učitelja na zavodu.

Šolsko leto 1900/1901 se je končalo dne 14. julija s sveto mašo in javno preizkušnjo.

Šolsko leto 1901/1902.

To šolsko leto se je pričelo 15. septembra 1901 s sveto mašo. Na zavodu je bilo 34 gojencev, ki so se poučevali v dveh razredih, oziroma v treh oddelkih.

Otvoritev prvega razreda z enajstimi gojenci se je omogočila s tem, da je deželni zbor dne 25. junija 1901 ustanovil tri deželne ustanove in dve deželni podpori po 300 K.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 7. septembra 1901, št. 15.122, se je nekoliko predrugačil službeni in hišni red ter se je vpeljala lastna režijska.

Z razpisom z dne 12. oktobra 1901, št. 16.875, se je odobril učni načrt za drugi razred ter se je uredila nadzorniška služba učiteljev na zavodu.

Končalo se je to šolsko leto 15. julija 1902 ter se je priredilo ob tej priliki razstavo pismenih in risarskih izdelkov ter izdelkov iz ročnih del.

Šolsko leto 1902/1903.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 1. avgusta 1902, št. 16.128, sta bila odpuščena iz službe na zavodu na lastno prošnjo učitelja Josip Armič in Anton Arkö ter sta bili na njih mesti imenovani učiteljici Vita Zupanič iz Metlike in Pavla Vodšek iz privatne šole v Preßbaumu.

Za pouk v risanju, oziroma v ročnih delih, so bili imenovani kot pomožni učitelji na zavodu: c. kr. strokovni učitelj Ernest Cigoj in delovodji Ivan Tavčar ter Josip Štirn, vsi učitelji na tukajšnji c. kr. umetno-obrtni strokovni šoli.

To šolsko leto se je začelo 15. septembra 1902 s sveto mašo. Na zavodu je bilo v tem letu 33 gojencev (29 dečkov in 4 deklice), ki so bili razdeljeni na 3 razrede (II., III. a., III. b.).

V tem šolskem letu se je sprejel pouk v ročnih delih tudi v razdelitev učnih ur, in so se določile zanj po 4 ure na teden.

V novembrskem terminu 1902 je prebil učitelj Frančišek Germ špecielen izpit za pouk gluhonemih pred c. kr. izpraševalno komisijo za obče ljudske in meščanske šole v Lincu.

27. marca 1903 je umrl gojenec Ivan Perušek. Pogreba so se udeležili vsi učenci in učiteljstvo.

Dne 22. maja 1900 se je vršil sprejemni izpit za I. razred, ki se je otvoril začetkom šolskega leta 1903/1904. Pri tej priliki se je deželni odbor izrekel, da je pripravljen podeliti kaki gluhonemi siroti ustanovo iz kranjskega sirotinskega zaklada, a ravnateljstvo Kranjske hranilnice je zopet dovolilo dvema gojencema oskrbovalne stroške za dobo osem let.

Šolsko leto 1902/1903 se je končalo 14. julija 1903 z javno preizkušnjo in z razstavo izdelkov vseh gojencev.

Šolsko leto 1903/1904.

Med počitnicami je obiskoval učitelj na zavodu Frančišek G e r m tečaj za izobraževanje učiteljev v deških ročnih delih na Dunaju. Prevezel je potem začetkom šolskega leta 1903/1904 pouk v lepenstvu.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 8. septembra 1903, št. 16.190, je bil prideljen v službovanje na zavodu učitelj na štirirazrednici v Radovljici Janko P i a n e c k i.

Na zavodu je bilo 40 gojencev (33 dečkov, 7 deklic), ki so bili razdeljeni na štiri razrede (I., III., IV. a. in IV. b.).

Dne 30. septembra 1903 je vstopila v zavod kot hospitantka bivša učiteljica na zasebnem učnem in vzgojnem zavodu Huth-Hanßovem v Ljubljani, Marija D r e n i k.

Z razpisom c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 18. oktobra 1903, št. 4534, se je dovolil učiteljici Pavli V o d u š e k izstop iz ljudskošolske službe.

Početkom novembra je začel na zavodu hospitirati kurat deželne prisilne delavnice Viktor Š e g a, da bi se izučil za veroučitelja gluhonemih otrok.

Z odlokom z dne 28. decembra 1903, št. 25.816, se je odpustila iz službe na zavodu učiteljica Pavla V o d u š e k in je bila imenovana na njeno mesto hospitantka Marija D r e n i k.

Z razpisom c. kr. deželnega šolskega sveta od dne 29. aprila 1904 je bila imenovana začasna učiteljica Marija D r e n i k za definitivno učiteljico v Branskem - Kalu in je hkratu dobila trajen dopust, dokler služi na zavodu za gluhoneme.

Šolsko leto se je sklenilo 15. julija s sveto mašo.

Šolsko leto 1904/1905

se je pričelo s sveto mašo 19. septembra 1904. Od 40 gojencev iz preteklega šolskega leta se jih je vrnilo 37 (31 dečkov in 6 deklic). Poučevali so se v 4 razredih (II., IV., V. a. in V. b.).

V novembrskem terminu tega šolskega leta je prebila učiteljica Vita Z u p a n č i č špecielen izpit za poučevanje gluhonemih otrok pred c. kr. izpraševalno komisijo za obče ljudske in meščanske šole v Gradcu.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 16. aprila 1905, št. 7190, se je dovolila potovalna podpora v znesku po 60 K učitelju Frančišku Germu in učiteljici Viti Zupančič, da sta se udeležila kongresa učiteljev za gluhoneme, ki je zboroval na Dunaju 25. in 26. aprila.

Dne 22. maja je bilo prvič pri sv. izpovedi 11 gojencev iz V. b. razreda.

Z razpisom z dne 5. junija 1905, št. 19.398, je podelilo c. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk zavodu pravico javnosti v zmislu § 72. državnozborskega zakona z dne 14. maja 1869, drž. zak. l. št. 62 od šolskega leta 1904/1905 dalje.

Z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 10. julija 1905, št. 13.193, je bil na svojo prošnjo odpuščen iz službe na zavodu voditelj zavoda Štefan Primožič in se je poverilo vodstvo učitelju Janku Pianeckiju.

Dne 11. julija 1905 je bilo prvič 11 gojencev iz V. b. razreda pri sv. obhajilu.

Šola se je sklenila to leto 15. julija z javno preizkušnjo in z razstavo del vseh gojencev.

Od 25 gojencev, ki so se bili sprejeli v zavod ob njega otvoritvi, jih je dobilo koncem tega leta 11 izpustnico zaradi zadostne predizobrazbe in zaradi prekoračenja normalne starosti. Nastanili so se pozneje nekoliko kot obrtni učenci (mizarji, kamnoseki, kolarji, šivilja), nekoliko se jih je pa vrnilo v rodno hišo, da so začeli pomagati pri kmetijstvu.

Šolsko leto 1905/1906.

Med velikimi počitnicami je obiskoval učitelj in voditelj zavoda Janko Pianecki tečaj za izobraževanje učiteljev v deških ročnih delih na Dunaju. Nato je prevzel na zavodu pouk v rezbarstvu.

Z razpisom c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dne 19. julija 1905, št. 3477, je dobil dopust učitelj na štiri-razrednici v Cerknici Ludovik Dermelj ter je bil prideljen zavodu v službovanje.

Šolsko leto 1905/1906 se je otvorilo dne 16. septembra 1905.

Na zavodu je bilo 38 gojencev (26 dečkov in 12 deklic), ki so se poučevali v štirih razredih (I., III., V. in VI.).

Z Najvišjo odločbo z dne 25. septembra 1905 je izvolilo Njegovo c. in kr. Apostolsko Veličanstvo odrediti, da se gospod deželni predsednik Viktor baron H e i n te svoje službe odveže, ter je imenovalo gospoda podpredsednika tržaškega namestništva, Teodorja S c h w a r z a za deželnega predsednika na Kranjskem.

Novoimenovani gospod deželni predsednik je obiskal zavod kmalu po nastopu vodstva deželne vlade z gospodom dvornim svetnikom grofom C h o r i n s k y m. Pozdravil ga je najudaneje kurator zavoda in so se mu predstavili člani učiteljstva. Nato si je natančno ogledal zavod.

Z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 20. oktobra 1905, št. 37.653, je bil nastavljen učitelj na zavodu Frančišek G e r m n a c. kr. moškem in ženskem učiteljišču v Ljubljani kot pomožni učitelj za pouk v metodiki poučevanja gluhonemih.

Dne 23. januarja si je ogledalo zavod „Društvo zdravnikov na Kranjskem“ pod vodstvom deželnega zdravstvenega referenta, deželnovladnega svetnika dr. Frančiška Z u p a n c a. Gospodje so hospitirali v poedinih razredih. Pri tej priliki se jim je razložila metoda o pouku gluhonemih ter tudi praktično razkazovala. Zlasti so se gospodje zanimali za risbe in druge izdelke ročnih del. O uspehih kakor tudi o popolnoma pravilni, vsem zdravstvenim zahtevam ustrezajoči opravi zavoda so se gospodje zdravniki izrekli zelo povoljno.

V tem šolskem letu je bilo 15 gojencev (V. in VI. razred) pri spovedi in pri sv. birmi.

Šolsko leto se je sklenilo dne 15. julija kakor navadno s sveto mašo.

Šolsko leto 1906/1907.

To šolsko leto se je začelo 16. septembra 1906.

V novembrskem terminu sta napravila špeciелno izkušnjo za pouk gluhonemih učitelj in voditelj Janko P i a n e c k i in učiteljica Marija D r e n i k, prvi pred c. kr. izpraševalno

komisijo za obče ljudske in meščanske šole v Gorici, druga pred enako komisijo v Gradcu.

Meseca aprila 1907 je obiskal zavod premilostni gospod knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič in je nadzoroval pouk iz verstva.

Prav v tem mesecu je prejelo 15 gojencev (VI. in VII. razreda) prvo sv. obhajilo.

Dne 6. februarja 1907 se je revidiral organizacijski statut (razpis c. kr. deželne vlade z dne 6. februarja 1907, št. 303). Na njega podlagi je izdala c. kr. deželna vlada za Kranjsko novi službeni in hišni red, ki stopita v veljavo s pričetkom prihodnjega šolskega leta (razpis c. kr. deželne vlade z dne 27. marca 1907, št. 4582).

Dne 29. in 30. junija ter 1. julija 1907 je bila razstava šolskih izdelkov.

Dne 1. julija se je vršil izpit onih gojencev, ki so prosili za sprejem v zavod za šolsko leto 1907/1908. K izpitu je prišlo 30 otrok. Zmožnih je bilo 27.

Šolsko leto se je končalo dne 14. julija 1907.

Statistika zavodova.

Odkar obstoji zavod, je bilo vanj sprejetih 62 gojencev (46 dečkov in 16 deklic).

Ker niso bili sposobni, da bi se izobraževali dalje, so bili odpuščeni v tem času te-le učenci:

- 1.) Miklavčič Filip iz Idrije;
- 2.) Wabra Viktor iz Judenburga na Štajerskem;
- 3.) Erbežnik Marija iz Dobrunj;
- 4.) Rebersak Uršula iz Drenskega rebra na Štajerskem.

Zaradi kratkovidnosti je bil odpuščen:

- 5.) Krumpestar Martin iz Smartnega na Gorenjskem.
- 6.) Peric Štefan iz Doberdoba pri Gorici je odšel iz zavoda koncem šolskega leta 1902./1903. in je vstopil v javno ljudsko šolo v Ljubljani.

Brez znanega vzroka so izstopili:

- 7.) Kaluža Anton iz Senožec;
- 8.) Simončič Frančišek iz Dobrave na Dolenjskem;
- 9.) Stražišar Matej iz Vrda pri Vrhniki;
- 10.) Svete Ivan iz Sabovčeva pri Borovnici;
- 11.) Zakotnik Frančišek iz Karlovcev pri Škofji Loki;
- 12.) Vlašič Marija iz Tribuč pri Črnomlju.

Umrli je:

- 13.) Perušek Ivan iz Žigmaric pri Sodražici.

Zaradi zadostne predizobrazbe so dobili izpustnico koncem šolskega leta 1904./1905. te-le učenci:

- 1.) Frelih Viktor iz Vitoš na Notranjskem;
- 2.) Germ Ignacij iz Kompolj na Dolenjskem;
- 3.) Jerman Josip iz Naklega pri Črnomlju;
- 4.) Kristan Josip iz Potokov na Gorenjskem;
- 5.) Nose Ivan iz Kolenče vasi na Dolenjskem;
- 6.) Peljhan Avguštin iz Vrhpolja na Notranjskem;
- 7.) Poglajen Julij iz Retja pri Trbovljah;
- 8.) Sitar Ciril iz Št. Gotharda na Kranjskem;
- 9.) Trempus Karol iz Vinice na Dolenjskem;
- 10.) Ule Frančišek iz Dolenje vasi pri Cerknici;
- 11.) Vidmar Ignacij iz Hinj pri Zužemberku;
- 12.) Sitar Marija iz Št. Gotharda na Kranjskem.

Zaznamek gojencev iz šolskega leta 1906./1907.

Št.	I m e	Bivališče staršev	Rojstno leto	Neplačujoč ali plačujoč gojenec	Razred
a) Dečki.					
1	Baškovec Josip	Vel. Malence, okraj Krško	1892	Neplačujoč	VI.
2	Godina Stanko	Vrdela pri Trstu	1899	plačujoč	II.
3	Jeramaz Josip	Metkovič, Dalmacija	1893	»	IV.
4	Ješe Ivan	Gor. Sava, okraj Kranj	1895	»	II.
5	Klemenčič Ivan	Grčarjevec, okraj Logatec	1894	»	II.
6	Kogej Rafael	Idrija, okraj Logatec	1895	»	IV.
7	Košir Frančišek	Kot, okraj Kočevje	1894	neplačujoč	II.
8	Košir Josip	Kot, okraj Kočevje	1889	»	VI.

Št.	I m e	Bivališče staršev	Rojstno leto	Neplačujoč ali plačujoč gojenec	Razred
9	Medic Josip	Straža, okraj Novo mesto	1891	neplačujoč	VII.
10	Mlakar Anton	Starikot, okraj Kočevje	1891	»	VI.
11	Nose Alojzij	Kolenča vas, okraj Kočevje	1890	»	VII.
12	Perovšek Frančiš.	Sušje, okraj Kočevje	1895	»	IV.
13	Perovšek Josip	Sušje, okraj Kočevje	1889	»	VI.
14	Petrič Frančišek	Vipava	1892	plačujoč	II.
15	Pintar Frančišek	Sestranska vas, okraj Kranj	1894	»	VII.
16	Sigmund Jernej	Budna vas, okraj Krško	1891	»	IV.
17	Skapin Ivan	Jakovica, okraj Postojna	1891	neplačujoč	VII.
18	Strajnar Anton	Medvedjek, okraj Litija	1896	»	II.
19	Svetek Ciril*	Ljubljana	1892	plačujoč	VII.
20	Švigelj Frančišek	Kožljek, okraj Logatec	1891	neplačujoč	VII.
21	Telban Viktor	Borovnica, okr. Ljublj. okol.	1894	»	II.
22	Urh Frančišek	Pulj	1892	plačujoč	IV.
23	Uršič Frančišek	Brezovica pri Ljubljani	1895	»	IV.
24	Zabukovec Josip	Sv. Gregor, okraj Kočevje	1890	neplačujoč	VI.
25	Žen Lavrencij	Bohinjska Bistrica, okraj Radovljica	1889	»	VI.

b) Deklice.

1	Dragolič Ivana	Cerknica, okraj Logatec	1894	plačujoča	IV.
2	Ferjan Ivana	Olševk, okraj Kranj	1893	neplačujoča	II.
3	Fröhlich Marija	Davča, okraj Kranj	1896	plačujoča	II.
4	Kranjec Marija	Mala Bukovica, okraj Postojna	1890	neplačujoča	VII.
5	Mrak Kristina	Gunclje pri Ljubljani	1895	»	II.
6	Nagy Agata	Bušeča vas, okraj Krško	1898	plačujoča	II.
7	Pintar Magdalena	Podkoren, okraj Radovljica	1897	»	II.
8	Rozman Marijana	Mavčiče, okraj Kranj	1896	»	II.
9	Stare Marija	Srednje Bitnje, okraj Kranj	1893	»	II.
10	Urbanč Ana	(Varuh) Pristava, okraj Krško	1889	neplačujoča	VI.
11	Värl Marija	Kamnagorica, okraj Radovljica	1895	plačujoča	IV.
12	Vreček Ivana	Srednja vas, okraj Kranj	1889	neplačujoča	VII.

* Eksternist.

Gojenci so rojeni:*

1887	. . . . .	3 dečki,	— deklica,	skupaj 3 otroci.
1888	. . . . .	6 dečkov,	1 „ „	7 otrok.
1889	. . . . .	10 „	3 deklice,	13 „
1890	. . . . .	3 dečki,	1 deklica,	4 otroci.
1891	. . . . .	8 dečkov,	— „ „	8 otrok.
1892	. . . . .	4 dečki,	1 „ „	5 „
1893	. . . . .	2 dečka,	2 deklici,	4 otroci.
1894	. . . . .	4 dečki,	1 deklica,	5 otrok.
1895	. . . . .	4 „	3 deklice,	7 „
1896	. . . . .	1 deček,	2 deklici,	3 otroci.
1897	. . . . .	— „	1 deklica,	1 otrok.
1898	. . . . .	— „	1 „ „	1 „
1899	. . . . .	1 „	— „ „	1 „

Oglušeli so:

Ob rojstvu	. . . . .	16 dečkov,	4 deklice,	skup. 20 otrok.
V 1. letu življenja	. . . . .	9 „	4 „ „	13 „
„ 2. „ „	. . . . .	10 „	2 deklici,	12 „
„ 3. „ „	. . . . .	1 deček,	1 deklica,	2 otroka.
„ 4. „ „	. . . . .	3 dečki,	2 deklici,	5 otrok.
„ 5. „ „	. . . . .	3 dečka,	1 deklica,	3 otroci.
„ 6. „ „	. . . . .	2 „	1 „ „	3 „
„ 7. „ „	. . . . .	2 „	— „ „	2 otroka.
„ 8. „ „	. . . . .	1 deček,	— „ „	1 otrok.
„ 9. „ „	. . . . .	— „	1 „ „	1 „

Vzroki gluhosti:

1.) Trauma	. . . . .	4 dečki,	1 deklica,	skup. 5 otrok.
2.) Vnetje možgan. mreže	. . . . .	2 dečka,	— „ „	2 otroka.
3.) Tifus	. . . . .	4 dečki,	4 deklice,	8 otrok.
4.) Škarlatinka	. . . . .	3 „	3 „ „	6 „
5.) Ošpice	. . . . .	2 dečka,	3 „ „	5 „

* Nastopne tabele obsegajo vse gojence, ki so se sprejeli v zavod, odkar le-ta obstoji.

- 6.) Vnetjesrednjega ušesa 12 dečkov, — deklica, skup. 12 otrok.
7.) Otroška božjast . . . . . 1 deček, — " " 1 "
8.) Influenca . . . . . 1 " — " " 1 "
9.) Neznan . . . . . 1 " 1 " 2 otroka.

Koliko so gluhi:

- 1.) Popolnoma gluhi . . . . . 22 dečkov, 9 deklic, skup. 31 otrok.
2.) Zvoke slišijo . . . . . 15 " 3 deklice, " 18 "
3.) Vokale " . . . . . 5 " 3 " " 8 "
4.) Zelo nagluhi . . . . . 1 deček, 1 deklica, " 2 otroka.
5.) Nagluhi . . . . . 3 dečki, — " " 3 otroci.

Ob koncu šolskega leta 1906./1907. so dobili izpustnico vsi gojenci šestega in sedmega razreda (12 dečkov in 3 deklice).

Organi ustanovnega zavoda za gluhoneme.

Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme oskrbuje c. kr. deželna vlada za Kranjsko. Po nje naročilu je nastavljen:

Kot kurator zavoda c. kr. dvorni svetnik in referent v ustanovnih zadevah Ludovik marki Gozani,

kot sosvetnik v zdravstvenih zadevah in kot hišni zdravnik c. kr. deželnovladni svetnik in deželni sanitetni referent doktor Frančišek Zupanec in

kot sosvetnik v tehniško-administrativnih zadevah c. kr. stavbeni svetnik Ivan Böltz.

Kot voditelj in učitelji so bili nastavljeni na zavodu:

- vodja in strokovni učitelj Janko Pianecki,
učitelj veronauka in dušni pastir Viktor Šega,
strokovni učitelj Frančišek Germ,
strokovna učiteljica Vita Zupančič,
strokovna učiteljica Marija Drenik,
ljudskošolski učitelj Ludovik Dermelj,

kot pomožni učitelj za risanje in obrtno pripravljalni pouk
c. kr. strokovni učitelj na c. kr. umetno-obrtni strokovni šoli v
Ljubljani Ernest C i g o j ,

kot prefekt upokojeni učitelj Josip Č o p in

kot vrtnar Peter G u z e l j .

Pouk.

Na zavodu se vrši ves pouk po nemški glasovni metodi. Ta se uporablja po vsem svetu skoro na vseh zavodih za gluhoneme vsled svojih velikih prednosti, dasi je imela in še ima mnogo nasprotnikov. Njena naloga je, da se nauče od rojstva gluhonemi otroci glasovnega govora, ki se ga poslužujejo popolnočutni ljudje že od svoje mladosti v medsebojnem občevanju. Otrokom, ki so pozneje oglušeli, zbuja ali pa ohranja ta govor. Z glasovnim govorom si pridobe tudi gluhonemi vednosti in se vzgajajo, kakor popolnočutni otroci. Naravne kretnje se smejo uporabljati, v kolikor so potrebne za prvo razumevanje in kot ponazorilo (§ 16. org. stat.).

Učni predmeti so določeni v § 16. organizacijskega statuta.

Učni načrt se je dosedaj izdelal samo za prvi (artikula-cijski) razred in so ga potrdile pristojne oblasti. Enotni učni načrt za popolni osemrazredni zavod se izdelava in objavi v kratkem.

Gojencev je bilo v šolskem letu 1906./1907. v posameznih razredih:

- II. razred: 7 dečkov, 7 deklic, skupaj 14 učencev (vodja in strokovni učitelj P i a n e c k i in učitelj D e r m e l j).
- IV. razred: 6 dečkov, 2 deklici, skupaj 8 učencev (strokovna učiteljica D r e n i k).
- VI. razred: 6 dečkov, 1 deklica, skupaj 7 učencev (strokovna učiteljica Z u p a n č i č).
- VII. razred: 6 dečkov, 2 deklici, skupaj 8 učencev (strokovni učitelj G e r m).

Po § 13. organizacijskega štatuta se sprejemajo gojenci nanovo navadno vsako drugo leto. Zato so bili na zavodu v tem šolskem letu samo štirje razredi.

Klasifikacija se je izvršila ob koncu šolskega leta 1906./1907. z naslednjim uspehom:

- a) s prav dobrim napredkom je bilo 21 učencev,
- b) z dobrim napredkom 8 učencev,
- c) z zadostnim napredkom 8 učencev.

Verouk je poučeval veroučitelj in dušni pastir zavoda, kurat prisilne delavnice v Ljubljani Viktor Š e g a. Poučeval je v VI. in VII. razredu. V obeh nižjih razredih so poučevali ta predmet dotični razredniki. Za ta predmet sta bili določeni v vsakem razredu po dve uri na teden.

Posebno se je negoval na zavodu pouk v risanju in v ročnih delih.

V **risanju** so se poučevali gojenci v dveh skupinah. Nižja skupina (1906) je obsegala II. in IV. razred (učitelj D e r m e l j), višja skupina pa VI. in VII. razred (E. C i g o j, strokovni učitelj na c. kr. umetno-obrtni strokovni šoli v Ljubljani). Za vsako skupino so bile določene po štiri učne ure na teden.

Prostoročno risanje se ima gojiti vso učno dobo. Namen mu je usposablјati učence, da začno prav opazovati naravne oblike, hišne in strokovne predmete po obliki in barvi, in da se nauče pravilno risati to, kar so videli. V višji skupini se poučuje razen prostoročnega tudi geometrično risanje.

Učni postopek pri pouku v risanju je razviden iz naslednjih podatkov:

I. skupina.

Elementarno prostoročno risanje.

Geometrični in stilizirani rastlinski ornament ter zveza obeh, nekoliko po predrisbah na tabli, nekoliko po predlogah. Začetne vaje z barvami na ploskvah in v ornamentih. V ta namen je treba razložiti gojencem načela o razdeljevanju ploskev.

II. skupina.

a) Risanje po naravi.

Risanje enostavnih ploskev in teles (listi, peresa, cveti, plodovi itd.). Risanje enostavnih predmetov iz navadnega življenja. Iz perspektive: držala, svinčniki, četerooglate in okrogle škatle, šale, peresnice, žoge, kuhinjsko, hišno in delavsko orodje.

b) Geometrično risanje.

Pouk o svojstvih in rabi različnega risarskega orodja. Vaje v risanju premih in krožnih črt, njih medsebojna zveza z risalnikom in s šestilom, v kateri namen je uporabljati preproste geometrične vzorce. Delitev preme črte, risanje navpičnic in vzporednic. Risanje pravokotnega, enakokrakega in enakostraničnega trikotnika, kvadrata in pravilnih mnogokotnikov. Delitev kota in kroga. Tangenta in normala. Najobičajnejše konstrukcije elips in spiral. Zveze pravkar navedenih oblik v linearne ploskovne dekoracije, meandre, biserne trake itd.

Na to se preide k strokovnemu risanju in se prične z narisavanjem izvršenih predmetov, šolske oprave itd. v ortogonalni projekciji, pri čemer so uporabljati najnavadnejša merila, in sicer $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$ naravne velikosti.

K deškim ročnim delom pripadajo nastopne stroke: pletenje, lahka lesna dela, lepenstvo in modeliranje (strokovni učitelj G e r m, po štiri ure na teden), rezbarstvo (vodja in strokovni učitelj P i a n e c k i, šest ur na teden), strugarstvo in mizarstvo (E. C i g o j, strokovni učitelj c. kr. umetno-obrtne strokovne šole v Ljubljani, po šest ur na teden).

Namen temu pouku je, da se daje gojencem zavoda prilika, pripravljati se po navodilih učiteljskih moči za obrtno življenje, pri čemer se je po možnosti ozirati na njih želje glede prihodnjega poklica.

Pouk v deških ročnih delih se pričinja že na najnižji stopnji, in sicer s p l e t e n j e m. Na to se začne s poukom v lahkih lesnih delih. (Berliner Lehrgang für leichte Holzarbeiten,

herausgegeben von der Vereinigung für Knabenhandarbeit, Sektion des Berliner Lehrervereines. Leipzig, J. C. Hinrichsche Buchhandlung, 1894).

V delavnici za lepenstvo izdelujejo gojenci šolske mape, okvire, stojala, škatle itd. Sposobnejši gojenci višje stopnje se seznanjajo tudi s preprostim knjigoveštvom.

Modeliranje se poučuje nekoliko radi risanja, nekoliko radi drugih strok (rezbarstvo, kamnoseška dela itd.). Modeliranje obsega: obraževanje preprostih naravnih oblik, listov, plodov, šolk, polžev in cvetov, detajlne študije v reliefu. Zajedno s poukom v modeliranju se poučuje, kako je vlivati modele od sadre.

Rezbarstvo se poučuje po naslednjih stopnjah: zarezavanje ploskev v podolžnem, počeznem in stržnem lesu, izrezavanje meandrov itd., zarezni ornament, okrasne letve, enostavni stilizirani listi, listni vali, izdelovanje predmetov iz domače industrije (okviri, ploščice za ključke, konzole, kasete itd.).

Pri pouku v strugarstvu se vadijo gojenci v prirejanju lesa za struženje, v struženju na kosmato in gladko in v odrezavanju. Nato elementarne stružene oblike in otle oblike, potem izdelovanje uporabnih predmetov in delov raznega pohištva.

Pri pouku v mizarstvu se izdelujejo preprosti predmeti za domačo porabo. Hkratu se uče gojenci žaganja, oblanja, spahovanja, stikanja, limanja, žlebovanja, utorivanja in izdelovanja vzmetij, sestavljanja na zobove in razparavanja.

Oziraje se posebno na domačo rabo, so se pri pouku v **ženskih ročnih delih** gojile tehnike, ki jih potrebuje vsaka gospodinja, in sicer v prvi vrsti šivanje. Pouk je bil razdeljen na posamezna šolska leta tako-le:

1. šolsko leto:

Kvačkanje: umivalka iz gostih petelj, prtiček iz šibičnih petelj, enostavni vstavki in čipke, podbradnik.

Pletenje: krpa, nároke, nogavice.

2. šolsko leto :

Kvačkanje: čipke.

Pletenje: ženske in moške nogavice, jopica, brisača.

Šivanje: razni vbodi na kanevas.

Vezenje: predpasnik in prtič s križnim vezom, znamenovanje.

3. šolsko leto :

Pletenje: vpletanje in dopletanje nogavičnih delov.

Šivanje: predpasnik.

Vezenje: znamenovanje nogavic, zankanje na prtiču, ki je okrašen z občrtnim vezom.

4. šolsko leto :

Pletenje: vpletanje in dopletanje nogavičnih delov.

Šivanje: predpasnik, krilo, srajca, živi rob.

Vezenje: občrtni in križni vez v zvezi s preslegastim šivom.

5. in 6. šolsko leto :

Šivanje: krpanje perila, oblek in nogavic. Šivanje s strojem. Srajca, hlače, spodnje krilo, predpasnik, nočna jopica, prtiči in zavese s prišitimi čipkami in všitimi vstavki.

Vezenje: Zankanje čipk za perilo.

7. in 8. šolsko leto :

Šivanje: krpanje, moška srajca in spodnje hlače, obleke za deklice.

Vezenje: belo vezenje in zankanje.

Telovadba se je poučevala v treh skupinah. V prvi skupini so se poučevali dečki nižjih dveh razredov (učitelj D e r m e l j), v drugi pa oni obeh višjih (strokovni učitelj G e r m). V tretji skupini pa so se poučevale deklice iz vseh razredov (strokovna učiteljica D r e n i k). Vsakemu oddelku sta bili odmerjeni po dve tedenski uri.

V Ljubljani, meseca julija 1907.

